KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

99

YIL: 9 ● HAZİRAN 1994 ● 25.000 TL.

"KUTSAL İSYAN"DA İNSAN

bu sayıda: ● muzaffer uyguner ● özgen seçkin ● nazif evren ● ahmet uysal ● gündoğdu sanımer ● m. reşat sümerkan ● ahmet özer ● zekeriya saka ● tuğrul asi balkar ● muhsine helimoğlu yavuz ● nurettin özdemir ● arife kalender önel ● o. nuri poyrazoğlu ● sıtkı salih gör ● gülseren engin ● murat üstübal ● mehmet sarsmaz ● metin altıok ● ferruh doğan ● suat iskender ● ruşen hakkı ● faruk bal ● oya uysal ● muzaffer gündoğar ● yalçın aydın ayçiçek ● betül tarıman ● osman bolulu ● ömer kayaoğlu ● mehmet güler ● neriman calap ● mustafa yıldız ● mustafa duman ● ismail karaahmetoğlu

KIYI'dan

● 100. sayıya doğru

Saygıdeğer okurlarımız
Gördüğünüz gibi, elinizdeki bu sayı, 99 rakamını taşıyor. Tam 99 aydır dergimizi size en iyi bir şekilde ulaştırmaya çalıştık. Bu 99 ayda pek çok okurumuza, beğenerek, kıvanç duyarak coşkuyla izlediği ürünler sunmanın sevincini duyduk.
Bu 99 ayda, nice mevsimler, nice yıllar geçti. 1986 nisanından bugüne değin, bizimle bu koşuya katılanlardan yitirdiklerimiz oldu. Bu konuda genel bir değerlendirmeyi gelecek sayımızda vermeyi düşünüyoruz. Dergimizde ürünlerine yer verdiğimiz, birçok sanatçımız, zaman içinde yaşamlarını yitirdiler. **Dinamo**'dan, **Sunullah Arısoy**'a, **Fethi Savaşçı**'dan **Abidin Dino**'ya... nice güzel insanımızın 100. sayımızı göremeyeceği üzüntüsü içindeyiz. Onların birikimleri; yazın dünyamıza, sanat ve kültürümüze çok yönlü katkıları, bizlere ışık tutuyor. Gelecek sayılarımızın başarısında onların açtıkları yolun payı büyüktür.
Kıyı'nın gerek yurt içi, gerekse yurtdışında pek çok okuru oldu. Onların mektupları, telefon ve telgrafları, faxları, bizlere güç kattı. Her ay Kıyı'yı düzenli edinmenin coşkusunu yaşayan pek çok okurumuzun olması, bizlere kıvanç veriyor.
Saygıdeğer okurlarımız,
Bir - iki büyük kentin dışında kalan ülke coğrafyamızda, Kıyı gibi düzenli olarak okuruna ulaşan 99. sayıya ulaşmış, bir başka dergimiz yok. Bu noktaya varmış olmakla derginin mutfağından, tüm ülke düzeyine ulaşan bir sevinç dalgasını görür gibiyiz.
Saygıdeğer okurlarımız
100. sayımız çerçevesinde sizlerden görüş beklediğimizi, daha önceki Kıyı'dan bölümlerinde belirttik. 100. sayımızı bir özel sayı çerçevesinde yayımlamak amacındayız. Bu amaçla da dergimizi bir aksilik olmazsa 64 sayfa olarak çıkaracağız. 64 sayfanın bir bölümünde sizlerden gelecek '100. sayı üzerine görüşler'e, geliş sırasına göre yer vereceğiz. Bu konuda bizlere görüş bildirecek tüm okurlarımıza, şimdiden şükranlarımızı sunarız.
Saygıdeğer okurlarımız,
100. sayımızı salt dergide yapacağımız değişikliklerle sınırlamak amacında değiliz. 100. sayımızın yayımlanacağı 1 temmuzdan, 5-10 gün önce, 1 hafta sürecek bir sanat - kültür şenliğiyle sanatseverlerimize, sanatçılarımıza, bir büyük coşkuyu yaşatmak amacındayız. Bu konuyla ilgili toplantılarımız aralıksız sürüyor. Tasarladığımız her şeyi gerçekleştirmek amacındayız. Dergimizin sesinin daha geniş bir alana ulaşması konusunda hepimize düşen görevlerin olduğu inancındayız. Yeni abonelerimizle, dergimize kazandırılacak yeni adlarla, bu sanat şölenimizin daha yaygın olabilmesi bizlerin elindedir. Bu konuda dergimizin ulaştığı tüm okurlarımızdan, değerli abonelerimizden yardım bekliyoruz. Kıyı'ya olan bağlılığımızı, onun ortamına yeni dostlar kazandırarak sürdürelim. Bu güzelliğin yaşaması, dergimiz Kıyı'nın daha yeni sayılara ulaşması, bizlere bağlıdır.

● Dergimizin geçen sayısıyla ilgili düzeltmeler yapmak gereği duyduk. Okurlarımızın da gerekli düzeltmeleri yapmasını rica eder, ürün sahiplerinden özür dileriz.
Hasan Akarsu arkadaşımızın '**Çılgın Su**' adlı yazısı daha önce Kiraz Kültür - Sanat dergisinin 2. sayısında (kasım - aralık 1993) yayımlanmıştı. Yazıyı buraya alırken, düştüğümüz dipnot derginin film aşamasında unutuldu. 96. sayımızda **Mehmet Cemil Uğurlu**'nun **"Abidin Dino'ya Saygı"** adlı şiirinin ikinci bölümünün ilk dizesi, (Artık kim çizecek "mutluluğu") biçiminde olacaktır. 98. sayımızda **Meliha Tanyeli** öğretmenimizin **"Orhan İçin Yazabildiklerim"** adlı yazısının sondan 9. paragrafında yer alan **"bir yıl süreyle Japonya'ya gönderilir"** cümlesinde geçen 'Japonya, 'İspanya, olacaktır.

● Genel Yayın Yönetmenimiz şair **Gündoğdu Sanımer**'le sanatının 40. yılı nedeniyle 27 nisan günü **Trabzon**'da yayınını sürdüren genç radyo'da, 3 mayıs günü de tv/61'de iki ayrı söyleşi yapıldı. Söyleşiler şair arkadaşımız **Ahmet Özer**'in katılımıyla gerçekleştirildi. **Sanımer**, sanatının 40 yıla yayılan kesitlerinden uzun uzun söz etme olanağı buldu.

● Sait Faik Ödülü Osman Şahin'in
Bu yıl 17 yazarın katıldığı **Sait Fait Öykü Ödülü**, Yazar **Osman Şahin'e** verildi. Seçici kurulunu, **Oktay Akbal, Rauf Mutluay, Hilmi Yavuz, Şara Sayın, Fethi Naci, Tarık Dursun K.** ve **İnciser Akpınar**'ın yaptığı söz konusu ödülü **Şahin, Selam Ateşleri** adlı öykü kitabıyla aldı. **Osman Şahin**'i aldığı ödül nedeniyle kutluyor, başarılarının sürmesini diliyoruz.

● Her haziran ayı, **Trabzon** basın ve sanatının en önemli adlarından biri olan gazeteci - şair **Ömer Turan Eyuboğlu**'nu ölümünün hüznünü taşıyan aydır. 15 Haziran 1960'ta 33 yaşında yitirdiğimiz bu büyük değeri, ölümünün 34. yıldönümünde sevgiyle, saygıyla anıyoruz. Emeği ve çabası, ürettikleriyle yaşıyor.

● Sinemamızın emektar oyuncularından, tiyatromuza uzun yıllar emek veren aktörlerimizden **Turgut Boralı** 19 nisan günü yalnız yaşadığı evinde ölü bulundu. 1923 yılında doğan Boralı, 1941 yılında **Raşit Rıza Tiyatrosu**'nda sahneye çıkmıştı. Pek çok tiyatroda sahneye çıkan **Boralı**, nice filmde karakter oyuncu olarak rol almıştı.

● Orhan Kemal Roman Ödülü Faik Baysal'ın.
Orhan Kemal Roman Ödülü'nü yazar **Faik Baysal, Sarduvan** adlı romanıyla aldı. Baysal, söz konusu romanı bundan tam 50 yıl önce kaleme almıştı. **Sarduvan**'ın yazarı **Baysal**'la, arkadaşımız **Çiğdem Sezer**'in yaptığı bir söy'eşiye dergimizin 92. sayısında (Kasım 1993) yer vermiştik.

● **Ordu** eski **Halkevi** müzik kolu öncülerinden, 1949 - 1951 yılları arasında **Ordu**'da yayımlanan AKOBUZ adlı **"Fikir ve Edebiyat Gazetesi"**nin sahibi ve yazarlarından, **Ordu** tiyatro yaşamında büyük emekleri olan, ORSEV (Ordu Sanatevi) başkanı sanatçı **Gülçin Üstüntaş**'ın babası, sanatçı **Aydın Üstüntaş**'ın kayınpederi kültür adamı **Ziya Özova**, 1 Mayıs 1994 günü yaşamını yitirdi. Anısına saygılar sunuyoruz.

● Gelecek ay 100. sayımızda buluşmanın sevinciyle tüm okurlarımıza; sağlık, başarı ve esenlikler diliyoruz.

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**
Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni	**: Gündoğdu SANİMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	**: Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı	**: Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni	**: Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş.	**: M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi	**: İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj	**: Özer DÖLEK**

DİZGİ: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık - Organizasyon**
Tel.: (462) 326 44 26 Fax: (462) 322 29 96 - TRABZON

BASKI: **ART Ofset Matbaacılık** Tel.: (462) 325 77 55 - TRABZON

Abone Koşulları	**: Yıllık: 250.000 TL.** (Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere 200 bin)
Yurtdışı Abone	**: 80 DM**
Yazışma Adresi	**: P. K. 183 61001 - TRABZON**
Ederi	**: 25.000 TL. (KDV dahil) Aylık Dergi**

Abone ederinin, Gündoğdu SANİMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

kansu'nun derlenen şiir ve yazıları

● **Muzaffer Uyguner**

Ceyhun Atuf **Kansu**, şiir yazmağa çok genç yaşlarda başlamış ve bunları çeşitli dergilerde yayımlamıştır. Şiirlerinin yanında birçok da yazısı bulunmaktadır. Ülkemizde yayımlanan birçok dergide ve gazetede şiirlerini ve yazılarını buluyoruz.

Kansu'nun şiir kitaplarını biliyorsunuz. Ölmeden önce basılan bu şiir kitapları sonradan Türkiye İş Bankası'nca iki cilt olarak yayımlandı. Böylece tek bir kaynak olarak ortaya çıktı. Yazıları ise böyle bir birleştirmeyi beklemektedir.

Daha önce de yazdığım gibi, Kansu'nun tanınmayan kitapları da vardır. Bunlar yazınsal konularda olduğu gibi uğraşısı olan hekimlikle de ilgilidir. Bu iki anakonu dışında da kitapları bulunduğunu saptadım. Çocuk kitapları yazdığını da öğrendim. Buna göre,

1. Yazınsal kitaplar arasında 1941 yılında daha üniversite öğrencisi iken yazdığı ve **Yurd** dergisinin eki olarak yayımlanan bir oyunu var: **Sihirli Değnek**. Daha sonra 1964 yılında yayımlanan **Tonguç'un Kitapları** adını verdiği ve 4 yazısını içeren kitabı vardır. 1980 yılında ayrı baskı olarak kitaplaşan **Dram Kaynağı Olarak Söylev** adlı bir yapıtı bulunmaktadır. Türk Tarih Kurumu'nun Atatürk'ün Söylev'i ile ilgili olarak yayımlanan kitaptan ayrı baskıdır bu.

2. Hekimlikle ilgili kitaplarının biri **Anneler Soruyorlar**'dır. İki ciltlik bu kitap da 1959 ve 1961 yıllarında yayımlanmıştır. Çocuk hastalıkları uzmanı olarak karşılaştığı durumları bu kitabında ele almıştır. Ankara'da 1961 yılında basılan başka kitabı ise **Kasabalar ve Köylerde Çocuk Bakımı**'dır. **Turhal Dolaylarında Çocuk Bakımı** adlı kitabı ise bu konudaki ilk yapıtı olup, 1954 yılında basılmıştır. Bir de 1964 yılında basılan **Hekimlik Andı** var.

3. Çocuk kitapları Millî Eğitim Bakanlığı'nca basılan **İyi İnsan Mehmet Ali** ve **Üvey Ana**'dır. İlk kitabın 50.000 basıldığı anlaşılmaktadır. 32 sayfalık bu kitapla aynı yıl basılan 30 sayfalık ikinci kitabın baskı sayısını bilemiyorum.

4. Bunların dışında kalan ve işi ile de ilgili olmayan **Anayasa ve Anayasalar** adlı bir kitabı bulunmaktadır. 50.000 basıldığı bilinen bu kitap halkın anlayacağı yalın bir dille anlatmaktadır anayasa konusunu. Basım tarihi 1965'tir.

Sağlığında kitaplaşmamış yazı ve şiirlerinin derlenmesi Bilgi Yayınevi'nce ele alınmış ve derleme işi de bana verilmiştir. Oğlu Işık Kansu'nun bana verdiği dosyalardan yola çıkarak işe giriştim. İlkin, yayımlanan kitaplarındaki şiirlerinin ve yazılarının abecesel dizinini yaptım ve elimdeki belgeleri denetleyerek kitaplar oluşturmağa yöneldim. Böylece, şiir ve yazı olarak iki koldan işe koyuldum. Şu ana kadar yazılarının toplamı, 200 sayfalık düzen temel alınarak yaptığım düzenlemeye göre, 19 cilt olmuştur. Elimde bazı derlemeler olduğu gibi bildiğim bazı kaynaklar da var. Derleme işi ülkemizde iğne ile kuyu kazmak gibidir. Bazılarına göre bu çok basit bir iştir; ama, neden eğilmediklerini sorarsanız olumlu bir yanıt alamazsınız. Süreli yayınlar bilgisayara geçtiğinde kolay olabilir. O dönemde belki torunlarım bu işe yönelir.

Düzyazı derlemeleri henüz basılamadı. Bunların adları şöyledir:

1. Söylevi Okurken, 47 yazı var.
2. Şiir Eleği, 41 yazı var.
3. Yazılanlar ve Yaşayanlar, 30 yazı var.
4. Barış Bahçıvanı, 48 yazı var.
5. Kasaba Hekiminin Defteri, 46 yazı var.
6. Halktır En Güzel Dulda, 30 yazı var.
7. Özgür Toplum Arayışları, 35 yazı var.
8. Anadolu Oturumu, 48 yazı var.
9. İçi Dolu Türkçecik, 47 yazı var.
10. Sözcükleri Çoğaltmak, 33 yazı var.
11. Halk Sevgisi, 24 yazı var.
12. Anadolu Güneşinin Altında, 38 yazı ve Sihirli Değnek oyunu.
13. Güneşli Kayalar, 27 yazı var.
14. Cumhuriyet Sevinci ve Senfoniler, 15 yazı var.
15. Ozan Ana, 29 yazı, 18 soruşturma yanıtı ve 2 konuşma var.
16. Halk Defteri, 41 yazı var.
17. Atatürk Bir Devrimci, 24 yazı var.
18. Şeker Pınarı, 37 yazı var.
19. Bozkır Kilimi, 33 yazı var.

Şiir derlemeleri ise bu kadar fazla değil. İkisi basıldı, üçüncüsü de basılmaktadır. Verdiğim adlar şöyledir:

1. Güneş Salkımı, basıldı.
2. Bir Kasabadan Resimler, basıldı.
3. Halk Albümü.
4. Ayların Esintileri.
5. Doğa Erken Kalkanda.

Elimdeki derlemelerin de bir cildi dolduracağını sanıyorum.

Böylece, iğnemin ucuna takılan kaynaklara inerek tam bir derlemeyi yapacağıma inanıyorum. Ama, bunlar ne zaman okura sunulabilir? Onu bilemiyorum. Kansu konusunda inceleme yapacakların bu yayımlar ortaya çıktıktan sonra daha rahat bir çalışmağa yöneleceği kanısındayım. Bugünedek, Kansu konusunda bir inceleme yapıldığını saptayamadım. Belki vardır yapılmış bir bitirme tezi? Bir çok yazılmış yazı var onunla ilgili olarak. Bunların bazılarını yukarıda andığım kitaplara ekledim, bazıları da elimdedir.

Bu incelemelerimin takdir edilip edilemeyeceğini bilemiyorum. Ama, ben, verilen görevi sürdürüyorum ve sürdüreceğim. ●

yüzündeki ahular

Özgen Seçkin

Beyaz bir gecede ay cıvıl cıvıl
martılara bakıyorsun deniz suskun
uçuyor yüreğinin külleri
içindedir besbelli dünyanın denizleri

Dağlara doğru koşuyorlar sonra
yüzündeki ahular soluk soluğa
değdiğinde kıvılcımları yüzüme
çalınmış gibidirler bıçağa

Akşam düştüğünde yeryüzü uykusuna
konuğum olurlar bir an kuğular gibi
dalarlar ormanına yüreğimin
düşerler orada kaçışın kapanına

Yüzündeki ahular bir sabah yeli
aklımı benden alır almaz
hitit güneşi kıvrımlarından
tenime çizerler toplam sevgileri

Denizimin köpüklü sularına dalmış da
birlikte yüzüyorsun ahularıyla yüzünün
ve bütün iklimleriyle yeryüzünün
hüzünleriyle afrika sensizliğinin

hasan ali yücel'i anma günü

● **Nazif Evren**

18 Şubat 1994 günü, **Ankara Sanat Kurumu'nda, Eğit-Der**'in kuruluşunun 8. yıldönümü toplantısı, **Hasan Ali Yücel'in** ölümünün 33. yıldönümüyle birleştirilerek gerçekleştirildi. Aslında **Eğit-Der**'in kutlanması, **Yücel**'den ayrı olamazdı. Toplantıyı şair, yazar **Osman Bolulu** yönetti.

Toplantı, **Eğit-Der'in** genel başkanı **Mustafa Gazalcı'nın** veciz bir konuşmasıyla açıldı. Arkasından **M. Rauf İnan**'ın mesajı okundu.

Hasan Ali Yücel hakkında, eğitimci-yazar **Ali Dündar, Dursun Kut, Dr. Ergin Atasü** birer konuşma yaptılar. **Köy Enstitüsü** kurucularının kalıntılarından olduğum için, bana da on dakikalık konuşma olanağı tanındı.

Dursun Kut, özetle, **Hasan Ali Yücel**'in **Köy Enstitülerinin** kuruluşunda 3803 sayılı yasanın Meclisten çıkışındaki davranışlarını, Köy Enstitüsü öğrencilerine karşı kötülemeleri, Meclis kürsüsünden yanıtlayışını örneklerle anlattı.

Ali Dündar, Hasan Ali Yücel'in yu t çapındaki hizmetlerini andıktan sonra, şu sözleriyle konuşmasını sürdürdü: **33 yıl sonra dönüp, Hasan Ali Yücel'den kalanlara bakıyoruz. Bütün kötülükçülerin, bütün Atatürk ve devrim düşmanlarının yerden yere çala çala eskitemedikleri, taştan taşa vura vura kırıp parçalayamadıkları kurumlar, kuruluşlar başyapıtlar sırasında devletin, kimi hükümetlerin övünç iletisi olarak yabancılar önüne çıkarmaktan çekinmedikleri yapıtlar, yaratılar... fakat neye yarar? Bunca yapıtın sahibi, bunca dürüstlüğün örnek adamı Hasan Ali Yücel, gene yapayalnız. Bir gecede 30-40 üniversite birden dikildi. Hasan Ali Yücel'in tırnağı olamayacak, gölgesi olamayacak insanlar adına üniversiteler adlandırıldı, fakat o eşsiz insanın, o eşsiz devlet adamının adını, herhangi bir üniversite ya da herhangi bir fakülteye vermek hiç kimsenin usuna gelmedi. Vay bizim adamlığımıza, vay bizim insanlığımıza...**

Ayrıca **Hasan Ali Yücel'i** iyi tanıyan, ona karşı takdir ve sevgisi olan **Dr. Ergin Atasü** de Hasan Ali Yücel'in yetişmesindeki olayları ve bazı anıları anlattı.

Toplantıda **Çankaya Belediye Başkanı Doğan Taşdelen'le, Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Korel Göymen** de vardı. Bunlar da birer konuşma yaptılar. Sonra el sıkıştılar, birbirlerine sarıldılar.

Bana tanınan süre içinde, yurt düzeyindeki **Hasan Ali Yücel**'i anlatmaya çalıştım.

Dicle Köy Enstitüsü çıkışlı **Pervarili Maruf Çiçek**'in PKK savaşında şehit olan evladı karşısındaki tavrını, İran sınırındaki bir köyde bir ahırı okullaştıran **Nurettin Şapulyo**'yu ve bunların eğitim güçlerindeki **Hasan Ali**'yi...

Bugün büyüklerimizin bir tabur askerle gezebildikleri yerlerde, yıkılan okulların, kurşunlanan öğretmenlerin yanında bulunan **Hasan Ali Yücel**'i...

Erzincan'ın birinci deprem felâketinden sonra **Kemah, Kemahboğazı, Sansaboğazı, Başköy** vadisindeki, **Kemaliye** dağlarındaki köy okullarını gezici başöğretmenlerle yapmaya çalıştığımız günlerde, bizimle beraber olan, bize güç veren **Hasan Ali Yücel'i**...

Teknik Öğretimdeki dünya yapıtlarındaki tiyatro, bale sanatı sahnelerindeki **Hasan Ali Yücel'i**...

Sevginin Tanrılaştırdığı Mevlâna anlayışındaki **Hasan Ali Yücel'i**...

Rahmetli eşim öğretmen **Leman Evren'le**, 1945 yılında, **Dicle Köy Enstitüsü** bölgesine giren doğu illeri köylerinde, okul yeri saptamak için hiçbir korumaya gerek duymadan, ancak izinli öğrencilerimizin rehberliğiyle gezdiğimiz köylerde, bizimle olan **Hasan Ali Yücel**'i anlatmaya çalıştım.

Toplantı gününün akşamı, **Çankaya Belediyesi**'nin yemek davetinde **Hasan Ali**'yi sevenler, onu konuşmaya devam ettiler.

Bu oluşumlardan sonra eve döndüğümde, Cumhuriyet döneminde gelip geçen Milli Eğitim Bakanlarının sayısını düşündüm. Hepsinin görev süresi, benim yaşam sürecimin, çalışmalarımın içindeydi. Adlarını anımsayıp, yuvarlak hesap, sayılarını saptamak istedim; fakat belleğim bana yardım etmedi. Bütün zorlamama karşın, **Hasan Ali Yücel** başta olmak üzere ancak dördünü anımsayabildim. Kitapları karıştırıp 56. Milli Eğitim Bakanının görev yapmakta olduğunu saptadım. Anımsadıklarım:

* **Mustafa Necati**: Devrimin Bakanı. Öldüğü yıl **İzmir Öğretmen Okulu**'nda öğrenciydim. Ölüm haberi, bütün öğrencileri ağlatmıştı. İçimizde, ozan yetenekli arkadaşlarımız şiirler yazmışlardı. Onun için anımsayabildiğim bazı dizeler şöyle:

Bizi yetim bıraktın / Boynu bükük bıraktın / Seni seven kalpleri / Aldın götürdün yaktın

* **Saffet Arıkan**: Eğitmen kurslarının kurucusu, eğitmen babası. Bakan.

* **Reşit Galip**: Darülfünunu üniversiteleştiren Bakan.

* **Hasan Ali Yücel**: Bütün yurt düzeyinde, halen göğsümüzü kabartacak şekilde var olan, sonsuzlaşan eğitim savaşının başkomutanı **Hasan Ali Yücel** ve onun cephe komutanı **İsmail Hakkı Tonguç**.

Sizleri anmak ibadet değil de nedir? ●

gece sözleri

Ahmet Uysal

Geceyle dinlemeli genişleyen
Bir ağacın gövdesini

Üzerinde yıldız sekerken
Su vermeli gülün toprağına

Şiir geceyi sever çünkü
Aşk geceyle açıklar kimliğini

Eski bir ırmak yatağında
Yeni bir serüvendir gece

Ve bir kadın sevilmeyi bekler
Gecenin en ince yerinde

yaşam pusu kuruyor

ahmet özer

şimdi saatin sesi damlıyor karanlığa
bir nehir akıyor baharın yatağında
nereye gitsem bu yakıcı hüzün
bu anılar yumağı kar ve köz taşıyor
her şey yarım kalacak biliyorum
yaşam pusu kuruyor yüreğime.

yenilenler ve yenenler tarihin atlasında
bir büyük serüvenden geliyor ter içinde
suçumuz erken gelmekti dünyaya
erinci tatmamış tenimizle
büyük acılar yaşadık zamana tanık
bedeli ağır ödendi gençliğimizin
rüzgâra tutuldu içimizdeki yapraklar.

nasıl sevebilir insan/yaşının ortasında
şiirine kan sıçramış/elleri ezik/türküsü ağıda yaslı
çiçekleri solgun/alev almış yüzüyle

bir yanımız hep ayakta kaldı direşken
bir yanımız örsünde dövüldü tarihin.

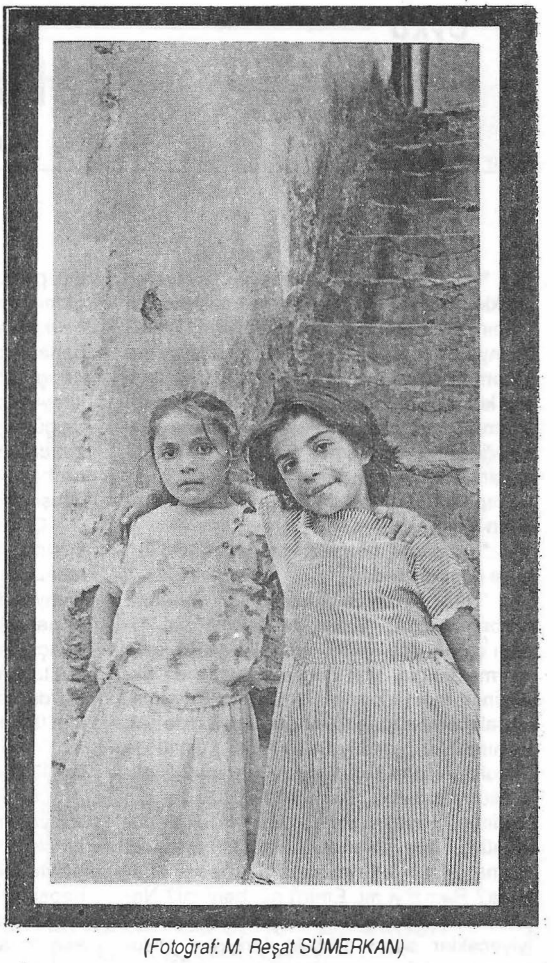

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

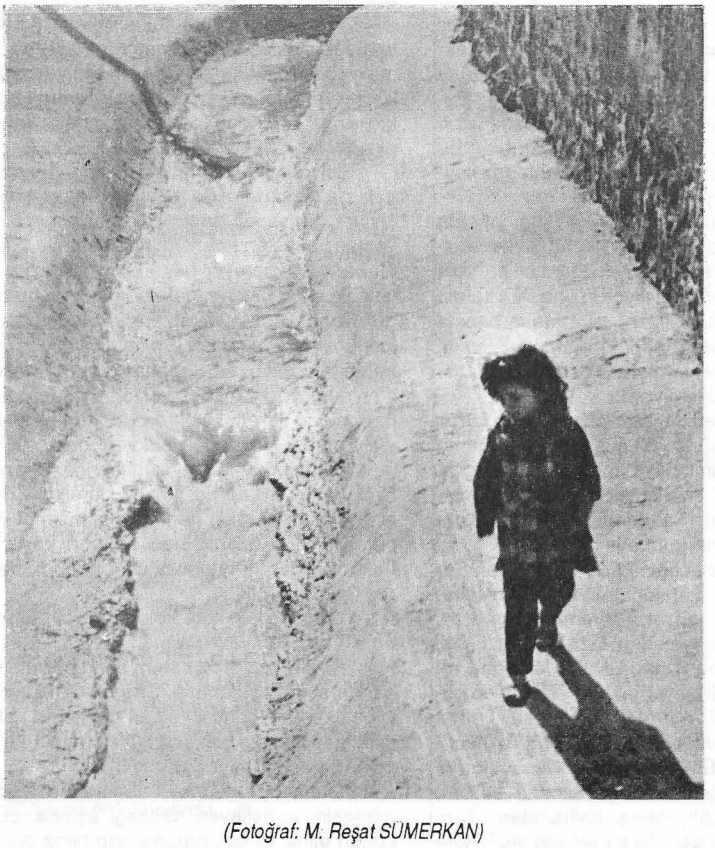

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

sayrı

gündoğdu sanımer

sabahın sarıları
dökülür martı seslerinde
karanlıktan artakalan
eski giysileridir
yasaya uymayan sevda

aldatıyor geniş alanlarda
yoğunlaşan söz
bilinmeden çıkıldıkça o yokuş
yuvarlanır tarih karanlıkta

insanlar
kimliklerini yanlış evde arayan
kana kan ister
o eski sayrı

oysa sabahın seslerini çaldılar
onunla vuruyorlar seni
sarı sevincim olan çuha çiçeği.

sebahat'ın çayı

● Zekeriya Saka

"Şurada biraz dinleneyim." diyerek Dükkânboğazı'nın Camii'nin çeşmesinin yanındaki çimene oturdu. Rusların, Birinci Dünya Savaşı sonrası Trabzon dolaylarına egemen oldukları yıllarda açtıkları, bugün de kullanılırlığını sürdüren Yeni Yol'un alt kısmında boyveren karayemişlerle kızılağaçların arasından süzülen ikindi güneşini engellemek için elini gözüne siper yapıp karşı yamaçtaki köyünde, yolun hemen altındaki evini seçmeye çalıştı.

"Bir saate varmaz, oradayım Güllü." diye geçirdi içinden.

"Güllü. Bir de Sebahat var. Ah Sebahat, Sebahatcığım!.. Senin demli, mis gibi kokan çayın olsa içilirdi şimdi. O güzel, ince parmaklarınla, tatlı dilinle sunuşun da eklenince tadına doyum olmuyor... Buyurun, bu akşam bir yorgunluk çayı için bizde! Ah canım! Sen yoruluyorsun ama... Güllü de yoruluyor; onu hiç düşünmüyorsun? Bırak Güllü'yü şimdi... Hangimizde gözü bu dul kadının? Hangimizi baba adayı olarak düşünüyor beş yaşındaki kızına, hangimizi damat adayı olarak seçti elli beşlik anasına? Remzi'yi mi, Emin'i mi, beni mi? Namussuzların öyle bir bakışı var ki kadına; yiyecekler sanki. Bir de ileri geri konuşuyorlar; dokunuyor bana. Yiyorum kendi kendimi. Onları hiç ortak etmeyecektim Sebahatların altındaki katı kiralamaya. O zaman Sebahat çay içmeye yukarı çağırmaz, tepsiye koyar, aşağıya getirirdi. Kimbilir?

Geç bu işleri oğlum Rustem. Evli barklı adamsın. Tam karşında, işte şurada, şu parmağımın doğrultusundaki miniminicik evde seni bekleyenler var. Koca, diye, baba, diye yollarına bakanlar var. Hem Sebahat'ınki konukseverlikten başka birşey de olmayabilir. Güllü'ye, Sebahat'ın güzel çay demleyişini, sunuşunu, ince parmaklarıyla bardakları yıkayışını anlatmıştım da sanki bozulmuştu kadın. Bendeki salaklık, ne anlatırsın herşeyi! O günden buyana davranışları değişti mi ne Güllü'nün..."

Biraz dinlendikten sonra, bohçanın kıyısından elini sokup helva ile pidelerin sarılı olduğu paketi çıkarttı. İki el büyüklüğünde bir parça pide koparıp bir parça helva sardı. Isırıp çiğnemeye koyuldu. Üçüncü ısırımında, "Kuru kuru gitmiyor", deyip çeşmeye indi. Zincirle çeşmenin duvarına tutturulmuş tası çalkalayıp musluktan suyla doldurdu. Birinci yudumda ağzındakini ıslatıp yuttu. Sonra, tasta kalan suyu bir dikişte bitirdi.

Bohçasında zeytin, ekmek, kuru üzüm vardı. Yüksek yerin havasıyla yol yorgunluğu yeme isteğini artırmıştı. Bohçasındakilerin yarısını bu güzel suyla birlikte midesine indirebilirdi. Ne var ki, bir haftadır, Sebahat'ın bir kez, bir tepsiyle verdiği pilâv, köfte, hoşaftan başka ev yemeği girmeyen midesine Güllü'nün yemekleriyle bayram yaptırmak düşüncesindeydi. "Sebahat, üç tane fil gibi adamın aç karnını her gün doyuracak değil ya. Bizden aldığı kirayı bize harcasa yine doyuramaz... Ne de güzel yemek yapıyor Sebahat. Tadı ağzımda, kokusu burnumda halâ. Güllü'nün de hakkını yememek gerek. O da tarlada yetişenlerden güzel yemekler yapıyor."

Çıkarttığı paketi sarmaladı; bohçasına, aldığı yere yerleştirdi. Düğümlerini kontrol etti bohçasının. Bir saat önce kamyondan inip orman yoluna girdiğinde, ormandan kesip yaptığı değneğine geçirdi bohçasını, vurdu omuzuna. "Böyle hem rahat taşınıyor; hem de içindekiler ezilmiyor. Bu da bir buluş işte... Kimbilir ne zaman, kim tarafından bulunmuş."

Yeniden hesapladı bohçasındakilere kaç lira verdiğini.

"Güllü için üç metre basma, bir yazma, altı yaşındaki oğlu için bir çift karalâstik ile bir ceket, iki kilo zeytin, iki kilo kuru üzüm, helva, pideler, ekmek, pirinç, bel lâstiği... hepsine on bir lira yirmibeş kuruş... Dört lira da ortaklaşa verdiğimiz ev kirası, kamyon parası... Şöyle böyle on altı lira. Demek ki, aylığımdan otuz küsür lira kaldı cebimde. Üç ay önce benzer şeyler için yarısı kadar harcamıştım. Gün geçtikçe çaktırmadan zamlanıyor herşey. Kamyoncu bile yirmi beş kuruş koydu üzerine. Babamla, köydeki kırk dönüm yeri sadece on iki liraya almıştık. Hey gidi günler hey! Bu geçim zorluğunda bir karıya daha göz koydun utanmaz, sersem herif!"

Köyde, tarla işlerinde çalıştığı yıllarda olsun, limanda amelelik yaptığı aylarda olsun, kasları alışmış olacağından bu yolu adımlamak vızıltı geliyordu ona. "Eli kalem tutuyor, hesap biliyor." diye masa başına oturtulduğundan beri hem hantallaşmış, hem de şişmanlamıştı. O nedenle eski çevikliğiyle yürüyemiyordu.

"Adam sen de, bu saltanat sürse sürse bir yıl daha sürer. Bir yıla varmaz, limanın yapımı tamamlanır; bana da herkes gibi, yol görünür." diye düşündü. Sonra, bunların tümünü sildi kafasından. Kafasında akşamın düşlerini kurmaya başladı.

"Güllü geleceğimi biliyor. Önceleri beğenmediğim karalâhanadan ya da kurufasulyadan güzel bir yemek yapmıştır. Akşamdan mayaladığı taze yoğurt... Oh, deme keyfime! Daha? Daha kaygana mı olur, patatesli bir yemek mi?.. Oğlan da gözümde tüttü. Kerata büyümüştür biraz daha. Bakalım, ceketi olacak mı üzerine? Ya basma? BakalımGüllü beğenecek mi? Beğenir beğenir. En güzelinden seçtim. Mavili kırmızılı, geniş dallısından. Tam onun istediği gibi. Ah şu yol yok mu? Rusların açtığı şu yolu biraz düzeltseler, onların önem verdiğinin yarısınca önemseseler, şu yolu yürüme gitmezdim şimdi. Birisi bir kamyon alır, koşardı bu yola. Bakarsın ben alırdım. Kaç liradır acaba?.. Aç tavuk kendini..."

"Bir saate varmaz, gelir." diye düşündü Güllü..

Sarıkız'la Karanfil'in hem akşam, hem de yarınki yiyeceklerini hazırlamak çabasındaydı. Kocası Rustem gelince, inekleri bir-iki saatliğine dışarı çıkarmanın dışında, bütün gecesini, yarınının tümünü ona ayıracaktı.

"Adam, günlerdir evden uzakta. Hizmet ister. İster de, eskiden daha mı düşkündü bize ne? Şimdi aklı biryerlerde sanki. Kent yaşantısı güzel, diyor; temiz, diyor. Geleceğimize mi takıyor kafasını, o kadına mı? Adı neydi?.. Sebahat. Yok şöyle çay demliyormuş; yok bardakları böyle yıkıyormuş!.. Hiç mi çay demlemedikti sana!.."

Tarlanın ortasına yığdığı otlardan son sepeti doldurup taşımak için bayırı inmeye başlamadan önce, oğlanın eline yağ sürülmüş bir dilim mısır ekmeği verdi.

"Sen burada oyna. Bir yere ayrılma sakın!.. Birazdan gelirim. Akşam baban gelecek, sana ciciler getirecek."

Oğlan, her gün yemekten bıktığı yağlı ekmeği isteksiz aldı. Tarlaya annesiyle inmek için mızırdandı. Annesinin şimşek sertliğine dönüşmüş mavi gözlerinin uyarıcı bakışının ardından dayak geleceğini bildiğinden, isteğinde diretemedi.

"Eskiden pek aldırmıyordu ama, bu son aylarda gelip de evde bulamayınca çileden çıkıyor. Şu sepeti de götürüp başlasam yavaştan yavaştan sofrasını hazırlamaya. Şehir karısı mı sanıyor beni. Onların işi gücü yok. İki elleri bilmem nerelerinde kocalarını bekliyorlar. Ben öyle mi?İneği, çocuğu, tarlası, tavuğu, yakacağı, yemeği, daha daha neleri banabakıyor. Sebahat Hanım'ı şöyle çay demliyor, böyle sunuyormuş. İncecik parmakları varmış. Onlarla kıtır kıtır bardak yıkıyormuş. Tarlada çalışıp nasır tutmaktan ince parmak mı kaldı bende? Senin Sebahat'ını bir de bu tarlada görelim... Bu adam liman işi midir nedir, hiç girmeyecekti bu işe. İyice özenir oldu oraların yaşantısına. Ondandır huysuzluğu, ondandır her şeyi güç beğenirliği..."

Yeni Yol'dan keçi yoluna vuralı, Rustem'in adımları yavaşlamıştı.

"Yoruldum... Yok canım sende! Babanı kandır sen bu yalanınla. Sırtımda otuz-kırk kilo yükle dört saatlik yoldan gelmeme karşılık bu yolu keçi gibi sıçraya sıçraya adımlayan ben değil miydim?"

Evlerinin önündeki harmanın görülmesini engelleyen tümseği aşınca, çocuğun eline bir çalı parçası alıp biraz önce

etmiş olduğu kakasını karıştırdığını gördü.

"Yapma ulan pis herif!.. Eşek kadar adam oldun, bokunla oynuyorsun!.. Nerede anan olacak o karı?"

Ahır altından küreği alıp pisliği temizledi. Oğlanın oynadığı çalı parçasını da gübreliğe attı. Sonra, bu iyiliği yapmış olduğuna pişman olarak küreği kaldırıp tarladan aşağı fırlattı.

Önceleri böyle birşey olduğunda çocuğun ellerini yıkar, giysilerinin pislenip pislenmediğine bakardı. Bu kez umursamadı.

Çocuk, alt dudağını dışarı çıkarıp ağlamanın eşiğinde bir zaman bekledi. Karşısındakinden yumuşama görmeyince başladı ağlamaya.

"Ağlama ulan kenef herif!"

"Oğlan bu küreği buraya atamaz. Bizimki gelmiştir. Gelmiştir de kürek neresine ne yapmıştır ki, savurmuştur onu buradan aşağı!"

Küreği alıp değnek gibi dayanarak çıktı yokuşu. Rustem evin önündeki harmanın ortasında heykel gibi duruyordu. Yükünün altında dikilip bir sevgi selâmı aradı kocasının yüzünde. Aradığından en küçük bir çizgi bile yoktu. Çocuk, duvarın dibinde, sesli ağlamaktan korktuğundan olacak iç çekerek mızırdanıyordu. Annesini görünce, içinde sakladığı ağlamasını patlatarak ona koştu. Güllü, sırtındaki sepeti ahır duvarının dibine indirirken,

"Ne oldu yine, suratından düşen bin parça?.. Hoş geldin!" dedi.

Rustem, duvarın dibine kızgınlıkla, ivecen adımlarla yürüdü.

"Eyvah, dayak geliyor!" diye düşünüp kendini korumaya yeltenmişti ki, sepeti Rustem'in elinde görmesiyle tarladan aşağı fırlatışını izlemesi peşpeşe geldi.

"Ben o sepete yarınlarımızı doldurmuştum. Burada kalacağın iki gün boyunca yaşamayı düşlediğim mutluluğumuzu doldurmuştum..." diye hıçkırıklarına karışık yakınmanın ardından oğlanı kucakladı Güllü.

"Belli ki, baban o karıya tutulmuş oğlum. Yoksa bize bunca çileyi yapmaz, hem de ortada hiçbir şey yokken. Haydi, gidiyoruz buradan!.."

Çocuğu kucağında yatak odasına girdi. Sandıktan hem kendisi hem de çocuk için birkaç giysi aldı. Giysileri bohçaladı.

"Bu kez durduramaz beni. Nereye gidiyorsun, geri dön! Gebertirim seni, dese de, şimdiye dek birkaç kez yaptığı gibi, kolumdan tutup eve soksa da, ben kocayım; döverim de, severim de şeklinden havalara girse de durduramaz beni. Sebahat'ı demlesin çayını bundan böyle... Sebahat'ı yapsın karılığını!.."

Evin önündeki harmanı görüş alanından çıkaran tümseği aşmadan dönüp geri baktı. Kocasının duruşu bugün ilk gördüğü gibiydi. Kıpırtısız, tarladan aşağı bakıyor ya da öylesine duruyordu. Şehirden getirdiği bohça değneğe geçirilmiş olarak harmanın ortasında kalmıştı.

Döndü yeniden yoluna. Tepeyi aşmak üzereyken ahırdan Karanfil ile Sarıkız'ın "möğlemeleri" geliyordu. ●

cinayet sûreleri

Tuğrul Asi Balkar

VIII.
Tüze Sûresi

-elmayı dişlemek istediniz[1]

-ama o elmayı siz yememiş miydiniz?[2]

-elmayı dişlemek istemekten hüküm giydiniz[3]

[1]savcı
[2]sanık
[3]yargıç

IX.
Tufan Sûresi

nuh tufanından önce olsa bağışlardım belki
ateşi çalanları tek başına, yargılayanları
kaburgasından ayrılan havva'yı da
elmayı dişlemeden önce

şimdi, bağışlayamam kovulsam da cehennemimden
yaşamak söyletirken kendini tarihe.

X.
Duruşma Sûresi

sustuk mu susturulduk mu
öfkeli bir çocuğun çığlığını andıran
elegeçmez hırçınlığı ile oturtulduk yargılı iskemlelere
bulutları boyamıştık tozpembe ketenhelvası
yeri yok günlüğümüzde artık
bıraktık kanayan gülüşlerimizi
büyük gösteri başlamadan önceki yüzümüze döndük

döndüm işte,
bütün savaşları yitirdiğim kahramanlığıma biçilen: müebbet
celali bir aşkın firarisiyim, acıdım kırağı da çalmaz artık

XI.
Hicret Sûresi

fotoğraftaki kan pıhtıları silindi
her şey silindi kiriyle birlikte ellerimden
başka bir ses başka bir bakış başka bir soluk
zor olmadı, hazırmışım sanki
bir fotoğraftan bir başkasına göç etmeye.

şiirin gizli gerçeği: "simurg"

● Muhsine Helimoğlu Yavuz

- Şiirin doğuş-varoluş nedeni olan gerçek aranmalı mıdır?
- O gerçeğe ozanından başkası ulaşabilir mi?

- Bilindiği gibi bir sanatçının yaratısı; gerçek dünyanın özümlendiği, tanındığı, değerlendirildiği, bilinçli kılındığı, yorumlandığı böylelikle de tinsel bir bildirişimin ortaya çıktığı bir etkinliği ortaya koyar. Buysa kendi içinde nesnel ve toplumsal olarak belirlenmiş bir içerik barındırdığı kadar, derinlemesine ve biricik, kişisel bir özellik de taşır. Sanatsal yaratım süreci alanında sanatçının kişiliği, özel ve ana sorumluluklar taşıyan bir rol oynar.

Yaratım süresi içinde ortaya çıkan sanatsal bildirimin özelliği, herşeyden önce sanatçının kişiliğiyle bağımlıdır. Ya ondan sonrası, örneğin konumuz olan şiir ozanından koptuktan yani doğumdan sonra, ulaştığı insanların algı ve yorum gücüyle değerlendirilip sınırlandırılan bambaşka bir yaratı mıdır?

Bu sorulara yanıt aramaya çalışırken, ilk vardığım nokta; şiirin asıl gerçeğini, yaratıcısından başkasının bilemeyeceği oldu. Çünkü herkesin kendine göre bir gerçeği vardı ve bu da sanat ürününe yansıyordu. Beni bu sonuca götüren verilerin başında Lipps'in sanat konusunda suje ile obje arasındaki güzelliği ve giderek estetik hazzı oluşturan "iletişim şeması" geliyor.

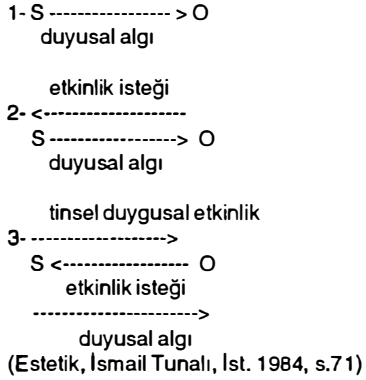

(Estetik, İsmail Tunalı, İst. 1984, s.71)

Bu şemaya göre önce suje objeye "duyusal algı" göndermekte, bunun karşılığı olarak obje de sujeden "etkinlik isteği"nde bulunmaktadır. Bu istek kabul gördüğü takdirde, suje objede tinsel duygusal bir etkinlik alanı bulmaktadır. Öyleyse görüldüğü gibi sanat yapıtındaki güzellik objede yani sanat yaratıcısının kendisinde değil, sujede oluşmaktadır ve yine öyleyse sonuç "görece"dir (izafidir). İşte sanat yapıtındaki **gerçeklik** için de aynı şey geçerlidir. Çünkü, sanat yapıtında herkes kendi gerçeğini görüp bulacaktır ki, bu da koşullara ve sujeye göre değişen bir "göreceli gerçek" olacaktır.

Burada başka bir soru karşımıza çıkıyor. Acaba bu göreceli gerçekle yetinmeli midir, yoksa bir adım daha atılıp, şiirin asıl yaratıcısına ait biricik-salt gerçeği mi aranmalıdır? Şimdi bu soruya yanıt arayalım:

Sanat temelde günlük yaşama anlam ve biçim kazandırma çabasıdır. "Sanatçı zekası, duyarlığı ve yaratıcı gücü ile insan yaşantısını yoğunlaştırır, aydınlatır, yorumlar. Şiir, müzik ve plastik sanatlar aslında bütün insan zekasının, uygarlığın, felsefenin ve bu dünyada erişmeye çalıştığı GERÇEĞİN, mutluluğun, iyi hayatın bir örneği bir simgesidir. Ressam, heykeltraş ve mimar nesnelere; şair ve romancı olaylara öyle biçimler verir ki, göz duraklamak zorunda kalır, bakmaktan zevk alır, kulak dinlemek ister, zihin faydacılıktan uzaklaşarak anlamanın, merak ya da hayret etmenin hazzını tadar." (Sanat ve İnsan, Irwin Edman, Çev. Turhan Oğuzkan, İst. 1977, Önsöz).

Öyleyse, bir şiirin, aslı yalnızca yaratıcısında bulunan gerçeğini aramaya gerek var mıdır? Bu aynı zamanda "Modern estetiğin temel ilkelerinden biri, sanat eserini gerçeklikten soyutlamaktır" vargısına da ters düşmez mi? (Yetkin, a.g.e., s.10) Zaten ne kadar aranırsa aransın, bu gerçekliğe ulaşılamayacaktır. Bunu, bir örnek çalışma üstünde de görebiliriz, şöyle ki:

Göreceli gerçekliğin okur-denek üstünde uygulanan bir örnek-şiirle saptanması:

Üstünde çalışılan şiir:

ÜÇ RESİM

1. bir adam
   bilinmezin elinde bungun
   sorular kaplan pençesi gibi yürekte
   niçin, neden, nerede...
2. bir çift çıplak ayak
   düş kuruyor nehir kenarında
   derin mi sığ mı bilinmez
   bilinen
   geçilecek su
   ama bu ayakıar çok yalnız, çok çocuksu...
3. bir papaz
   elinde kahve fincanı
   ses yok söz yok
   biliyor
   "kelimeler kanatır yarayı"
   bu kahve içilecek
   ve bu nehir mutlaka elele geçilecek...
   bundan böyle saçlar şampuanla yıkanmalı...

18 okura bu şiirin gerçek öyküsünün, doğuş nedeninin ne olabileceği sorulmuş ve şu yanıtlar alınmıştır:*

5 okur; şiirdeki "nehir"i hayatın, çeşitli sorunların, engellerin

-EMİRGÂNDA-

NURETTİN ÖZDEMİR

EMİRGÂNDAN GEÇTİM BİR AKŞAMÜSTÜ
ARADIM SENİ HEP O ESKİ YERDE
ÖZLEMLERİN ÇİÇEK AÇTIĞI SAAT
BİR SIZI, BİR TELAŞ YORGUN YÜREKTE
BİR DEĞİŞİK ŞARKI SÖYLENİR GİBİ
TENHA SOKAKLARDA VE BAHÇELERDE
BÜTÜN ÇEŞMELERİN SUYU KESİLMİŞ
ANLADIM DERMAN YOK ARTIK BU DERDE
PERDELER USULCA KIMILDAR YAZIK
SEVDİĞİM GÖRÜNMEZ PENCERELERDE.

ve mutluluğun simgesi olarak algılamış ve şunları söylemişlerdir:

"Hayat bir nehir gibi akıp gidiyor. İnsan bazan nerede olduğunu, niçin bu kadar hayatla mücadele ettiğini anlayamıyor. Sorunlarla, bilinmeyenlerle boğuşuyor.."

"Bence yazar hayatın acı gerçekleriyle karşıkarşıya. Bu hayat da bir nehir gibi akıp gidiyor."

"Bu şiirde nehir, sorunu temsil ediyor. Şair bu sorunu çözmek istiyor."

"Bu şiirde nehiri geçmek bir amacı gerçekleştirmektir. Bir aşığın sevdiğine kavuşması, bir çocuğun sınıfını geçmesi gibi..."

"Burada nehir, şairin aşması gereken bir engeldir, ama bu engel hakkında pek birşey bilmiyor, onu iyi tanımıyor."

4 okur; şiirdeki" şampuan"ı temiz toplum özlemi ve sorunların çözümünün simgesi olarak algılamış ve şunları söylemişlerdir:

"Şair, saçların şampuanla yıkanmasıyla, herkesin temiz kalması gerektiğini belirtmek istiyor."

"Saçların şampuanla yıkanması, artık zorlukların bitmesi ve daha iyi bir düzeye gelinmesidir."

"Son dizede saçın şampuanla yıkanarak temizlenmesi, sorunların aşılması anlamına gelir."

"Şampuanla yıkanmak, televizyonun duygu yoğunlaşmasına izin vermediğini gösterir."

3 okur; papazı deneyimli kişilerin sembolü olarak algılıyor ve şunları söylüyorlar:

"Üçüncü resimdeki papaz, daha deneyimli bir kişiyi ifade ediyor.

"Papaz deneyimli toplumu temsil ediyor."

"Papaz; işte deneyimli birisi, insanlara sevmesini öğretecek olan birkimse..."

1 okur; papazı papaz, nehiri nehir, şampuanı şampuan olarak alıyor ve şöyle diyor:

"Bir adam ki, canı çok sıkkın, kafasında birçok soru var. Cevaplarını arıyor ama bulamıyor. Bu adam yani şair, karısıyla büyük bir kavga yaşamış ve ben mi haklıyım yoksa o mu diye düşünüyor. Çıplak ayaklı bu adam, nehrin karşı tarafına geçmek istiyor ama derinliğini bilmediği için de nasılgeçeceğini düşünüyor.

Bir papaz, fincanın içindeki kahveyi yudumluyor ve bir papaz olarak tanrının kendisini nasıl gördüğünü düşünüyor.

Saçlar şampuanla yıkanınca elbette ki daha temiz olur."

3 okur; şiiri bütünüyle kişisel konulu bulurken, 14'ü toplumsal konulu buluyorlar ve bunlardan birisi şöyle söylüyor:

"Bence şair bu şiiri Rusya'nın rejim değiştirmesi, Türk insanının şu andaki durumu veya teknolojinin hızlı gelişimi karşısında insanlığın durumunu düşünerek yazmış."

1 okur ise şiiri olduğu gibi aldığını ve üstünde hiç düşünme gereği duymadığını söylüyor.

ŞAİRİN GERÇEĞİ:

Şair, sevdiğiyle bir nehrin kenarında buluşmuş ve ona nehri elele geçmeyi önermiştir. Bu geçiş, birlikte olabilmenin ve mutlu sonun simgesidir. Kız, bu geçişin mümkün olmadığının farkındadır ve oradan ayrılıp dostu olan papazın yanına gider. Kızın içinde bulunduğu çıkmazı bilen papaz, ona birşey sormaz ve bir kahve yapar. Bu sırada kızın nerede olduğunu düşünen adam, o zamana kadar sabunla yıkadığı saçlarını artık şampuanla yıkamaya karar verir, çünkü aşıktır ve güzel olmalıdır.

SONUÇ:

Öyleyse şiirin gerçeğini aramak "SİMURG"un (otuz kuş) Kafdağı'nın ardındaki gerçeği aramasından başka birşey değildir. Çekilecek çok uzun zahmetlerden sonra, Kafdağı'nın ardına ulaşılabildiğinde -ki eğer ulaşılabilirse- şiir okurları, aradıkları gerçeğin kendilerinde olduğunu göreceklerdir çünkü, ulaşılan gerçek kendi gerçekleridir. Kanımca da öyle olmalıdır.

Zaten her şiir ve her şair; gerçeğine ulaşılamayan bir SİMURG, yalnızca düşlerde varolabilecek bir ANKA ve kendi küllerinden yeniden yeniden doğan bir KAKNÜS, bir JARPTİTSA, bir PHONİX değil midir... ●

** Okur-denekler, 18-22 yaş grubu lisans öğrencileridir.*

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

pembe midye kabuğu

Arife Kalender Önel

Gözlerin ayın yüzündeydi
Ağzın şarkılar gömütü
Sedef rengi örümcek
Atmış iplerini
Dünya soğuyor
Aşk yalnızlığa çivili

Gel: Deniz taşlayalım
Yosun yeşili, gül kurusu
İnsin suların dibine
Ah! sular, suların dibi
Durduğum yerde beni bırakmaz
Başka kıyılara çarpar
Yelkenimi

Deprem sıcağı terliyor
Sahil gazinolarında
Notalar iç çekerken
Canyelekli koşuyor
Titrek ışığında mendireğin
Kanamalı insanlar

Kumlar eşiyorum
Pembe midye kabuğu elimde
Balık ürkütürken balıkçılar
Kola şişesi, anason, göbekdansı
Güllük ağacından
Reçineler damlıyor
Sesimin avcısıyım
Binlerce seste

Likya kralı halk mezarları
Evliyalar, gelin sultan
Kendi ormanını suluyor nehir
Gece sabaha devriliyor
Sabah üstüme
Yaşam yakamoz görüntüsünde

nereden nereye ya da şu "emmi"nin işleri

● O. Nuri Poyrazoğlu

"Emmi" kim mi? Emmi'nin kim olduğunu bilmiyorsanız öğretmen örgütçülüğü ile ilgili bilgilerinizde eksiklik var demektir.

Öğretmen örgütçülüğünün ünlü adlarından biri olan **"Emmi"**, asıl adıyla Emekli Öğretmen Musa Uysal, dostlarının yüreklendirmesi üzerine gördüklerini, yaşadıklarını yazdı, kitaplaştırdı: **Nereden Nereye?**/ Ardıç Yayınları/ Ali Nazmi İşhanı 1/59 7. Kat Kızılay-Ankara/ Ankara 1993/ 288 sayfa).

Musa Uysal, **ne mi** anlatıyor kitabında? Sorunun yanıtını, kitabın arka kapağında bir cümle olarak buluyoruz: "Bu yapıt, 65 yıllık inişli çıkışlı, çileli bir yolculuğun öyküsünü anlatmaktadır."

Kitabın yazılma öyküsünü bir de kendisinden dinleyelim:

"Şimdiye kadar öğretmen örgütü dergilerinin dışında yazı yazmadım. Kitap hiç yazmadım. Yazmaya da heves etmedim. Ama Anadolu insanının yaşamı, geçim koşulları hep ilgilendirdi beni. Geleneklerini, törelerini inceledim, şakalarını, esprilerini dinledim. Onlarla beraber oldum; beraber yaşadım. Askeri darbelerle gelen ara rejim hükümetlerinin hışmına uğradım, defalarca tutukiandım, yıllarca hapis yattım. İlginç olaylara tanık oldum. Yurdun her tarafından gelen insanlarla tanıştım. (...) Gördüklerimi, yaşadıklarını yazayım dedim. Dedim demesine de yazmaya cesaret edemedim. (...) Kitap yazmaya karar vermek zor oldu benim için. Savaşa girmekten daha zor çünkü. Sizin karşınıza çıkacağım, kolay mı? 65 yaşından sonra kitap yazmaya soyunmanın ne demek olduğunu biliyor musunuz?" (s.5)

Kendi anlatımıyla, "iki kap yemeği yan yana göremeden" göçüp giden bir köy imamının oğlu olan **Musa Uysal**, çocukluğunu, öğrenimini, öğretmenliğini, örgütçülüğünü, bu süre içinde başından geçen olayları anlatırken "kronolojik" bir sıra izlemiyor; çağrışımlar yoluyla sözü günümüze, günümüzün güncel olaylarına da getiriyor. Böylece anlatılanlar bir anı olmaktan çıkıyor; esprilerle, şakalarla yüklü, tatlı bir söyleşiye dönüşüyor.

Kitapta, olumlu olumsuz yönleriyle köyler var, köylüler var; öğretmenler, müdürler, kaymakamlar, valiler var; Anadolu insanının kişiliğini gösteren fıkralar, anekdotlar var; TÖS ve TÖB-DER dönemi öğretmen örgütçülüğünün savaşımları var; 12 Mart ve 12 Eylül dönemleri var; cezaevlerindeki yaşam var...

Köy Enstitüsü çıkışlı olan Musa Uysal, Kastamonu-Göl Köy Enstitüsü'ndeki güzel uygulamaları anlatırken beğenmediği kimi uygulamaları eleştirmekten de geri durmuyor. Örneğin öğrencilerin, gücünün üstünde çalıştırılmasına karşı çıkıyor.

Yazar, Ankara Çocuk İslahevi'ndeki öğretmenliğini anlatırken yürek parçalayan "öğrenci manzaraları" da çiziyor.

Söz, çocuk islahevinden açılmışken yazarın buradaki çalışanlarla ilgili bir saptamasını aktarmak isterim: **"Cezaevi idaresi çocuklara mahkûm olarak; öğretmenler, öğrenci olarak; sosyal hizmet uzmanları ise problemli çocuk olarak bakıyorlardı. Atölye şefleri de işçi olarak bakınca bölümler arasında göstermelik bir organizasyon ile sürdürülüyordu çalışmalar." (s.132)**

Kitaptan, bugün de öğretmenler arasında örneklerini bol bol gördüğümüz bilinç düzeyi düşüklüğüyle ilgili bir olayı aktarmak istiyorum: Musa Uysal, "boykot komitesi"nde olduğu gerekçesiyle Van'a sürülmüştür. Kimi öğretmenler, bu duruma sevinmekte: "Devlete karşı gelinmez. Âlemin akıllısı o mu? Milli Eğitimi o mu düzeltecek?" demektedirler.

Şimdi de her dönemde görülen, "kraldan çok kralcı"lığı örnekleyen bir alıntı yapmak istiyorum: **"... Beni istemişsiniz, dedim. Listeye baktı, bir sandalyeye oturttu, genç bir üstteğmen. Ders verdi, akıl verdi, öğüt verdi, gözdağı verdi. Yarım saatte hepsini verdi. "Çocuklarınıza sahip çıkın" dedi. "Bu memleket nereye gidiyor böyle?" dedi. "Nereye gidecek, kıpkızıl komünist olacak" diye ekledi." (s. 149)**

Antalya'da saklanan Musa Emmi'yi yakalayıp karakola götürürler, kendisini tanıyan polisler akıl verirler: **"... Kapıda nöbet bekleyen var ya o, nöbeti değiştirince suçunu sorar, siyasiyim deme. Çek yolsuzluğu de. siyasiyim dersen, hele sol siyasiyim dersen tepeler, tekmeler, yaşına başına bakmaz. Ben de sahip çıkamam. Biz sola sahip çıkamayız, suç olur. Onlar sağa sahip çıkar, suç sayılmaz onlarınki." (s.215)**

Musa Emmi'nin İmralı Cezaevi'ndeki günlerinden de örnekler vermek isterdim; ama yerim kalmadı. Yine de İmralı günlerini özetleyen birkaç cümle alıntılamaladan geçemeyeceğim: **"Bağ belledim, soğan diktim, meyve aşıladım, budadım. Makümlar sevdi beni. Ben de onları sevdim." (s.275)**

Savaşımcı kişiliğiyle tanınan **Musa Emmi**, bu kitabıyla bilinmeyen bir yönünü, usta bir yazar olduğunu da gösteriyor. Okuyun kitabı, hak vereceksiniz bana. ●

uğultulu tepe

Sıtkı Salih Gör

Gencim, hüznümü duyuruyor nar çiçekleri,
bahçelerden taşan yağmurlu günlere,
güneşi tutup tutup içecek gibiyim, ki,
ölüm yalnızlığın çimdikliyor memesini.

Orta yaşlının biriyim, doğurgan gecelerde,
ateşler yakıyorum güle oynaya, öyle
bir yerdeyim ki elimde altın külçeleri,
zaman usulca kayıp gidiyor öteye, öyle.

Yaşlandım mı yoksa, bu yavaşlama neden,
beynimin hücreleri mi hızlandı yoksa
öldürmek ya da ölmek çok uzaklarda,
kalbim mi yavaşladı, ne oldu birden.

Kulaklarımdaki uğultu boşalan kanım gibi.

paris'te hep yağmur mu yağar

● **Gülseren Engin**

Ne zaman Paris'ten söz edilse yağmur ve soğuk geliyor aklıma. Kuşkusuz haksızlık ediyorum o güzel kente; ama elimde değil. İki kez gittim Paris'e. Biri eylül başıydı diğeri haziran sonu; ancak her ikisinde de soğuk ve yağmurluydu hava. Hem de ne yağmur... Sanırım bu nedenle Paris'le yağmuru özdeşleştiriyorum.

İlk gidişimiz üç günlük bir Paris turuydu. Almanya'dan yola çıktığımızda hava günlük güneşlikti. Ilık, nefis bir Sonbahar... Fransa daha güneyde olduğundan orada havayı daha sıcak bulacağımızı sanıyordum. Ne gezer... Şakır şakır yağmurla karşıladı bizi Paris. Bir de soğuk... içimiz titriyordu. Otelden çıkmak, ya da bizi gezdiren otobüsten inmek istemiyorduk. Bavulumuzda ne varsa sırtımıza geçirdiğimiz halde donuyorduk. Zaten çok kısa olan süre içinde, bir bütün günü ateşlenip otel odasında yatarak, Fransız televizyonunda Amerikan dizileri seyrederek geçirince o geziden kartpostala benzer küçük resim parçaları kaldı anılarımda. Biraz Notre-Dame, biraz Sacré-Coeur, bolca yağmur ve yoğun trafikte Paris caddeleri olmak üzere bir tatsız çorba... Bu nedenle ikinci gidişimizi özellikle yaza denk getirdim. Şöyle sıcak ve güneşli bir havada Paris sokaklarında dolaşmak, ünlü Paris Cafe'lerinde tembellik etmek istiyordum. Heyhat!

Bu kez arabamızla gidiyorduk Paris'e. Kimseye bağımlı olmadan özgürce, dilediğimizce dolaşmak istiyorduk. Geze geze, göre göre gidebilmek için otoyol yerine köy ve kasabalardan geçen karayolunu seçtik. Sıcak, parlak bir yaz günüydü. Almanya sınırları içindeki tüm köy ve kasabalar renk renk çiçeklerini kuşanmış, yol kenarına durmuşlardı. Bütün evler temiz pak ve bakımlıydı. Oysa Fransa sınırından girer girmez badanaları solmuş, dökülmüş, yıkık dökük, kirli paslı, bakımsız evler karşıladı bizi. Nedense çoğu evler kirli sarı ya da toprak rengindeydi. Sokaklar da kirli ve bakımsızdı. Fransa da Almanya gibi zengin bir ülke olduğu halde köy ve kentlerde gördüğüm bu bakımsızlık doğrusu çok şaşırttı beni. Kuzeyin disiplinli insanına karşın Akdeniz ikliminin gevşettiği insan mıydı buna neden olan? Bilemiyorum.

Çok keyifli bir yolculuktu. Doğa çok güzeldi. Ağaçlar arasından geniş kıvrımlarla ilerleyen yollar tenhaydı. Zaman zaman tarlada çalışan çiftçiler görülüyordu yol kıyısında. Tek tük traktör ve araba... Değişik mimarideki yapıların oluşturduğu köy ve kentler... Büyük, görkemli -yine toprak rengi- kiliseler...

Paris'e yaklaştığımızda arabalar çoğaldı, trafik sıkıştı ve hava kapandı. Akşam olmak üzereydi. İş çıkışı saatine rastladığımızdan yoğun araba seli içinde sıkışıp kaldık. Eh İstanbul'dan alışığız böyle şeylere... Otoyola ve trafiğe girince yolumuzu kaybediverdik. Sonunda Paris'in epeyce güneyine indikten sonra kente girmeyi başardık. Ben, elimde harita, yolları bulmaya ve tarif etmeye çalışıyordum, eşim de o sıkışıklıkta araba kullanmaya... Sonunda otelimizi bulduk; ama yağmur da pıtır pıtır dökülmeye başladı. Sabaha kadar geçer diye düşündük. Eşyalarımızı otele bırakıp, şemsiyemizi açıp sokağa çıktık.

gül gezginidir düş

-Serap'a-

Murat Üstübal

dar alanların oyuncuları vardır.
yaprakların birbirlerine değdikleri noktada
ceviz kabuğunun kıvrımları arasında
yaşarlar çekinmeden
ürkeklikleri korkudan değil
yaşamın en ince notasını
toprağın üzerindeki son kar tanesini
ve uğur böceğinin ilk kanat açışını
yakalamak içindir çabaları
gül bahçelerinin gezicileri vardır
yaşlı gözlerle sularlar çiçekleri
sevinçlerle dokunurlar dikenlerine
yudum yudum içerler yaşamı
anları karartmadan düşlerinde

sık ormanların ürkek ceylanları vardır
çoban yıldızından alırlar güçlerini
adları serap düşleri gerçek olan

Geçen gelişimde soğan çorbasını çok sevmiştim. Yol yorgunluğu ile hele yağmurun iyice serinlettiği bu havada sıcak bir çorba çok iyi gidecekti doğrusu. Bir düş kırıklığı daha... Otel civarını dört döndüğümüz halde çorba içecek bir yer bulamadık. Bol bol Cafe ve hamburgerci vardı. Gerçi lüks restorantlar yok değildi; ama onlara da bizim gücümüz yetmezdi doğrusu. Sonunda açlıktan ve yorgunluktan bitkin, Mc Donald'a girip hamburger yedik. Doğrusu Fransa gibi mutfağı ile ünlü bir ülkeye, hele de Paris'e gelip hamburger yemek hiç içime sinmedi. "Neyse, bu ilk akşam" diyerek avuttum kendimi.

Sabah otelde sütlü kahvelerimizi, croissance denilen -doğrusu bana çok yağlı gelen- çöreklerle içip sokağa çıktık. Bu günkü programımız Louvre müzesiydi. Dışarı çıkıp da şakır şakır yağmur altında kalınca ne yapacağımızı şaşırdık. Ayağımdaki yazlık ayakkabılarla dolaşmamız olanaksızdı. Aklıma arabanın bagajındaki, kıştan kalma eski ayakkabılarım geldi. Arabamızı bıraktığımız garaj yakındaydı. Paris içinde arabayla dolaşmak hiç de akıl kârı olmadığı için garaja bırakmıştık arabayı.

Eski ayakkabılarımı ayağıma geçirdikten sonra rahatladım. Hiç değilse ıslanmazdı ayaklarım. Ne gezer. Yürümeye başlar başlamaz ıslanıverdiler. Öylesine şiddetliydiki yağmur,.. Bereket Metro istasyonu yakındaydı. Yerin dört kat altında da yağmur yoktu ya... İşe hep olumlu yanından bakmaya çalışıyordum; ama doğrusu bu yağmura da çok sinirleniyordum. ●

kır güzeli

Mehmet Sarsmaz

Kıramam seni ben kır güzeli
Saçların buğday başakları gibi
Dalgalanır rüzgarında yüreğimin
Dalgalanır kirpiklerinde sevgi

Yaşlı ve puslu bir Mayıs gülü
Serpilir durur o yeşil gözlerinde
Bulur beni en yaralı yerlerimden
Bulur ve sağaltır
O onulmaz iklimlere

Senin gözlerinden yansır tüm ilkyazların
Renklerinin gizi
Gözlerinde küçülürüm
Gözlerinin içindeki o ormana yürürüm
En kuytularına zamanın

Yaşlı ve puslu bir Mayıs'tan devşirdim
Alacasını ömrümün
Sundum süt kokan ellerine

Uzanan bir kavağın altında dinledim
İnceliğinde senin
Yüreğimin rüzgarı karıştı rüzgarına
O uçarı geçişlerin

Kapılarını kapattın dünyanın
Ve buldun beni kuytularımın sessizliğinde...

Ellerin tütün kokar ve sarhoş eder mevsimleri
Dolanır yeniyetme güzelliğinin karmaşık hüznüne
Ve bulur tılsımını saklarsın orada
Karıştırarak binbir baharatla

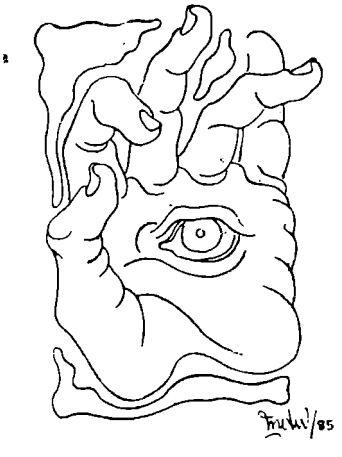

(Desen: Metin ALTIOK)

Süt ve tütün kokusu karışır da ağlarsın
Ellerin gözyaşıyla ıslanınca

Bir avuç üzüm tadında bulursun kendini burda
Bir avuç üzüm tadında gözlerinin
Yeşil ormanında bulursun beni

Ellerimdir;
gözlerimdir,
aydınlığında tüm hücrelerinin
Bir parçan olurum senin ayıramazsın kendinden
Kaybolan hüznünü bulursun yeniden

Gözlerinin ormanından kuytularına zamanın
Sessizliğinde kuytularımın...

atardamar

"KUTSAL İSYAN"DA DOĞU KARADENİZ İNSANI

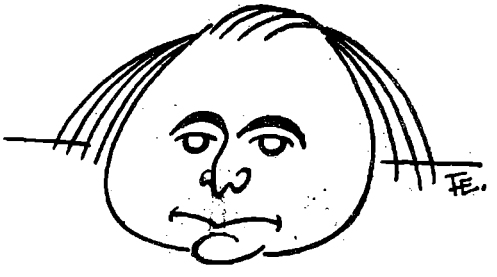

Hasan İzzettin Dinamo
Akçaabat 1909, İstanbul, 20 Haziran 1989
(Ferruh Doğan'ın çizgileriyle
Hasan İzzettin Dinamo)

Kutsal İsyan, Ulusal Kurtuluş Savaşımızın gerçek öyküsüdür. Tüm ömrü kahrın ve acının bin türlü eziyetiyle dopdolu olan **Dinamo**, böyle bir yapıtı olağanüstü bir emek ve yoğun bir çabayla oluşturmuştur. Bir halkın içten içe büyük destanını anlatan Kutsal İsyan'ın ne acıdır ki yeterince değerlendirilemeyişi, toplumumuz adına bir eksikliktir. Değil bir kişinin, bir kurulun bile üstesinden gelebilmesinin olanaksız olduğu böylesine bir yapıtı **Dinamo**, bu hareketin temelinden duyumsadığı coşkuyla yazabilmiştir. Bu son derece zor görevi de tek başına gerçekleştirmesini bilmiştir.

Kutsal İsyan ve onu izleyen doğrultudaki yapıtlarının yazılmasında **Dinamo**, yetkili kurum ve kuruluşlardan yardım almak bir yana, bin bir zahmetle edindiği belgelerin yağmalanması pahasına bu zor işin üstesinden gelebilmiştir. Kutsal İsyan, bunun için de büyük önem taşımaktadır.

Başlangıçta 8 cilt olarak okurunu bulan bu ölümsüz yapıtın bir kesidi, kuşkusuz onu yansıtmada yeterli olamaz. Yapıtın tümünün bütünselliği, bu emeğin boyutunu göstermek açısından önemlidir. Arkadaşımız **Suat İskender**, Kutsal İsyan'da, Doğu Karadeniz'in insan malzemesini, yapıtın bütünselliği içinde öne çıkarmaya amaçlamaktadır.

Dinamo'nun doğduğu yörenin insanlarının destandaki yerinin verilmesini konu edinen bu yazıyı, yazarımızın ölümünün 5. yıldönümünde okurlarımıza sunmaktan kıvanç duyuyor; değerli anısına saygılar sunuyoruz.

kıyı

"kutsal isyan"da doğu karadeniz insanı

● Suat İskender

Bilindiği gibi, **Kutsal İsyan**'ın yazarı **Hasan İzzettin Dinamo**, edebiyata şiirle başlamış, sonra düzyazıda yapıtlar vermiş bir yazarımızdır. 1909 yılında **Akçaabat (Trabzon)**'da doğmuş (1), 1989 yılında **İstanbul**'da aramızdan ayrılmıştır (2). **Akçaabat** doğumlu olmakla birlikte, geçim sorunları nedeniyle; babasının, ailesiyle birlikte önce **İstanbul**'a, sonra da **Samsun**'a göçmesi, ardından öksüz kalması yüzünden çocukluk yaşamı **Trabzon** dışında geçmiştir (3). **Sıvas**'ta ortaöğrenimini tamamladıktan sonra, **Malatya** ve **Adıyaman**'da öğretmenlik yapmış daha sonra da uzun yıllar **İstanbul**'da yaşamıştır (4). Roman türünde yazdığı yapıtlarında ele aldığı konular Cumhuriyetin başlangıç yıllarını içermektedir. Özellikle **Kutsal İsyan**, **Kutsal Barış**, **Savaş ve Açlar** ile **Ateş Yılları** adlı yapıtları bu yargımıza örnek oluşturmaktadır. Yaşam çizgisi açısından bakınca; yazarın, bölge ortamı dışında yaşadığı bu nedenle de bölgenin gerek toplumsal gerekse insan yapısı üzerindeki izlenimlerinin dolaylı olduğu söylenebilir.

Dinamo'nun edebi anlayışı toplumcu gerçekçi akım içinde yeralmaktadır (5). Sanatçının yapıtlarını yaratım ilkeleri konusunda şunları belirtebiliriz: Gerçekçi çizgide sanat yapıtının konusu, tarihsel süreçte ortaya çıkan olguların, sanatçının imgeleminde algılanıp, sözkonusu sanatın biçimsel anlatım özellikleri içerisinde imgesel olarak yansıtılmasından oluşur. Buna göre toplumsal sınıf ve katmanlar, fiziksel ve doğal çevre; tarihsel süreç içindeki kişiler ve onlardan hareketle 'tip'ler, romanın konusu olurlar. Gerçekçilik anlayışı içinde bu, 'öz'ü oluşturur. Öz ve biçim biribirini koşullamakla birlikte, belirleyici olan 'öz'dür. Bir örnek olmak üzere **A. Mümtaz İdil**, bu anlamda **Tolstoy**'un **"1812 Rus-Fransız savaşını anlatan "Savaş ve Barış" romanını yazmaya karar verdiği andan sonra toplamaya başladığı sayısız kitaplar, belgeler ve mektuplar..."** dan söz ederek romanın yazılma koşullarını belirtir (6).

Kutsal İsyan adlı yapıtta öz bağlamı içinde yer alabilecek genel konu çerçevesinde, **"Türkiye Milli Kurtuluş Savaşı"**, yalnızca bir coğrafi kavram olarak değerlendirilebilecek Doğu Karadeniz'i değil; toplumsal yaşamın, ya da kişiliklerin yapıt içindeki görünümlerini de ele alır. Diğer bir bakışla, **Kutsal İsyan**'da bölge insanının 1919 ve 1922 yılları arasındaki durumu, çeşitli yönleriyle gözler önüne serilmiş olmaktadır. Bizim çalışmamız, bu görünümü tarihsel süreçte, nesnel olarak ne kadar uyum içinde olduğunu değerlendirme dışındadır. **Dinamo** da, "...: **Kutsal İsyan, bir tarih kitabı değildir. Tarihin uçucu yanlarının bir san'atçı gözüyle gerçeğin çerçevesinden bir karış dışarı taşmayarak, bir büyük roman havası içinde yansıtılmasıdır. Kahramanların, davranışları sırasında psikolojik durumları, umutları, umutsuzlukları, öfkeleri, sevinçleri yakalanarak statik birer resim olmaktan kurtarılmalarına çalışılmış, özel yaşayışlarına derinlemesine girilmekten çekinilmiştir...."** (7) diyerek, romanı yazma anlayışını sergiler.

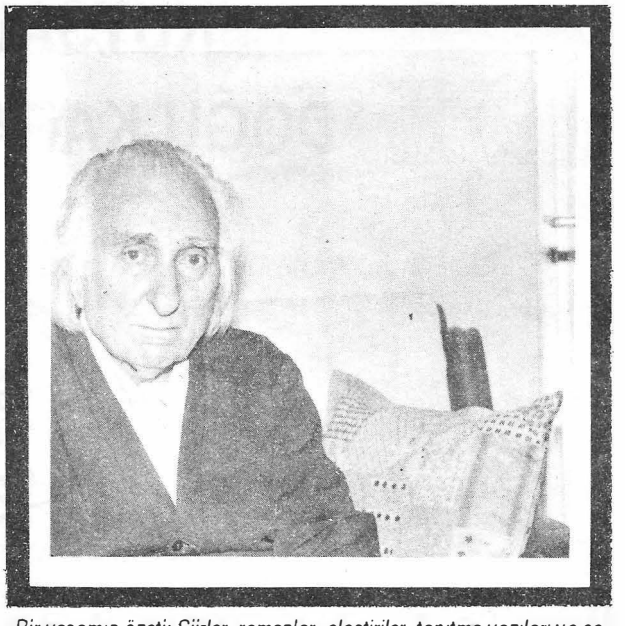

Bir yaşamın özeti: Şiirler, romanlar, eleştiriler, tanıtma yazıları ve çevirilerle geçen 80 yıl...

Kutsal İsyan'da, **Doğu Karadeniz** insanı; çeşitli ortamlar, olaylar, eylemler ve tarihsel gerçekliğe uygun tiplerin, bu süreçte algılanması, yönlendirilmesi içinde karşımıza çıkar. Ayrıca yazar, yapıtında yer yer yoğun betimlemeler yapar. Biçimsel olarak, bölgede belirgin olayları içeren alt bölüm başlıkları altında yöre insanının anlatımını buluruz. Bu anlatımlar içinde, bölge insanı tutarlı tutarsız davranışları, giyimleri, fiziksel özellikleri, kişiliklerinin çeşitli yönleri ve yaşama koşulları içinde karşımıza çıkarılır. Bu arada, Hıristiyan kültürün taşıyıcısı bölge insanı, ikincil bir anlatım içinde yeralır.

Kutsal İsyan'da, öncelikle 1919 yılında, **Mustafa Kemal**'in henüz **Samsun**'a çıkmadan, **İstanbul**'dan **Erzurum**'a giden **Kâzım Karabekir**'in Trabzon'dan geçişindeki gözlemlerini Trabzon'un bir toplumsal kesidini, insanlarını görüyoruz. Trabzon limanına vardığında **Kâzım Karabekir**, **"Trabzon'un mert hemşerilerinin kendine iyiniyet..."** gösterip gösteremeyeceklerini düşünür, (c.1, s.265). Ardından, **Dinamo**, örgütsel ça-

lışmalar için bir süre Trabzon'da kalacak olan **Kâzım Karabekir**'in izlenimleriymiş gibi, halkın içinde bulunduğu durumu anlatır: "**.... Sanki burası o eski canlı, şakacı Türk şehri değildi. Yabancı ülkelerde kalmış bir garibi andırmaktaydı. Bu sarı tütün saçlı, yeşil-mavi ya da çakır gözlü kızlar şehri korkunç bir baskının altında çökmüş susuyordu. Türk aileleri, zorla buldukları bir avuç mısır ununu hamsi ile yoğurarak yaptıkları ekmeği ısırıp yutarken acı acı düşünüyorlardı. Öbür yandan da Rumlar ve Ermeniler, nerden buldukları belli olmayan kar gibi beyaz ve bir bulut parçası gibi güzel Amerikan ununun yapılmış ekmeği bira ve şarapla ıslatarak gövdeye indiriyor ve şehrin sokaklarında çalımlı çalımlı gezip dolaşıyorlardı. Ayağı çapulalı ve zıpkalı Karadeniz uşakları, bu geleneksel giynekleri içinde boynu bükük ve ürkek, hiç kimseye görünmemeğe çalışarak gidip geliyorlardı.... Bu Türk halkı, zaten Rus işgaline Samsun'a ve Sinop'a doğru göçmen olmuş böylece şehri bırakıp gidenlerin üçte ikisi gurbette mezarsız birer ölü halinde silinip gitmişti. Erkeklerse hemen hemen doğu cephesi taarruzlarında karlar altında, göller içinde donarak ya da tifüsün gırtlağında can vermişti.**

İsmet İnönü, Topal Osman Ağa, Mustafa Kemal Atatürk bir arada. (Kaynak: Gurbetçi Giresun dergisi, Yıl: 1, Sayı: 11, Nisan 1987)

İşte bu yüzden şehirde Türk nüfusu azalırken gayrımüslim nüfus alabildiğine artmış ve kabarmıştı. Hâlâ da yabancı gemiler şehre Batum'dan ve İstanbul yönünde sayısız insan getirip boşaltıyorlardı.

Türklerin umutsuzluğunu her gün biraz daha artıran şey işte buydu. Şehir bütünüyle sahipsiz gibiydi. Yabancı sahip namzetleri, her an yerli Türk ahaliyi kesip doğrayarak bu şehre sahip çıkabilme şansını deneyebilirlerdi. Onun için Türk hemşerilerinin hepsinin kaşları çatık, yüzleri asık ve bakışları karanlık ve bulutluydu. Ne yapacaklarını, başlarını hangi taşa çalacaklarını bilmiyorlardı.

Şehrin zengin ve varlıklı Türk eşrafı, bir araya gelip bir şeyler konuşuyor, kimi yararsız şeyler dünüyorsa da yoksul halk tabakası bütünüyle yapayalnız ve korku içinde yaşıyordu.

Amerikalı, Rum asıllı milyoner ve milyarderler, Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'u kandırmışlar ve Trabzon'da vaktiyle pek az yaşayabilmiş Pontos krallığının yeniden kurulması için onun desteğini aramış ve isteklerinin yerine getirileceği üzerine de söz almışlardı. Bütün Rumlar, bu işe olup bitti gözü ile bakıyor ve Türkleri artık şehirde bir fazlalık, yakında şehirden kovulması gereken birer parazit sayıyorlardı. Hele Türk asker ve subaylarına karşı gösterilen düşmanlık sınırsızdı.

"..."

"Gerek mülkî, gerek adlî otoriteler sıfıra inmişti. Akşam olup da yeşil Trabzon dağlarının koyu gölgesi şehrin üzerine abanınca Rum ve gayrımüslim mahalleleri canlanıyor ve Türk mahallelerine doğru, sopalı, bıçaklı, taşlı ve silahlı yürüyüşler başlıyordu, (c.1, s.270-271).

Kâzım Karabekir'in gözlemleri şeklinde aktarılan **Trabzon**'daki toplumsal görünüm **Dinamo** tarafından bu

biçimde çizilir. Tablo, yine insanların sıkıntı ve yoksulluk içinde bulunduğu, **Gümüşhane**'den geçen **Kâzım Karabekir**'in gözlemleriyle sürer. **"... Ardasa'da, Gümüşhane'de durarak onbeşinci kolordunun bu dağınık kıtalarını gözden geçirdi. Halk, açlık, bit ve türlü yoksulluk içinde yüzüyordu..."**

"...."

Bayburt'ta bir eve doldurulmuş yüze yakın çocuk gördü. Hepsi bir deri bir kemik kalmıştı. Haftalarca bir lokma bir şey yiyememişlerdi...", (c.1, s.292).

Kutsal İsyan'da konunun aktarımı sürecinde **Dinamo**, **Mustafa Kemal**'in **Samsun**'a çıkışını anlatırken, onun oradaki gözlemleri olarak, bu çevrede toplumun içinde bulunduğu durumu sergiler. Bu anlatım biçimi, yukarıda geçen, **Kâzım Karabekir**'in **Trabzon**'daki izlenimlerinin aktarılmasına benzer. **Doğu Karadeniz**'in batı kesiminde de insanların içinde bulunduğu durum, **Trabzon**'dakinden farklı değildir.

".... Doksan üç savaşında Kırım'dan gelen göçmen Tatarlar, bu şehri (Samsun-S.i.) ilk kez adamakıllı darlığa düşürmüştü.... Arkasından Balkan Savaşı çıktı. Samsun, bir kez daha göçmen kafileleriyle dolup taştı. Bu aç, yoksul, kırmızı kuşaklı, yeldirmeli, sarışın Avrupalı kardeşler, yoksul Samsun'un güzel görünüşüyle bir türlü doyamadılar. Tatar kardeşlerinin boşaltıp kaçtığı evlerde açlıktan ve hastalıktan kırılıp giderken Birinci Dünya Savaşı çıktı. İşte o zaman çileli Samsun, en korkunç günlerini yaşamaya başladı. Rus ordularının eline geçen Trabzon bölgesi insanları, göçmen olup yollara düştüler. tifüsten, koleradan, veremden ve sıtmadan kırıla kırıla Samsun'a vardılar. Öldürücü hastalıklar, açlıktan bir deri bir kemik kalmış Samsunluları sinekler gibi kırıp geçirmeye başladı. Rumlar ve Ermeniler, Samsun'un bu mutlu ve zengin insanları daha önce İtilaf hükümetlerince kötü yollarda Türkiye aleyhine kullanılmak istendiklerinden yerlerinden oynatılmışlardı. Şehrin nüfusu çoğalıyor gibi oluyorsa da, her gün yüzlerce ölü taşıyıp kazılmış çukurlara atan çöp arabaları, bunların sayısını azaltıp duruyordu. Yeni doğmuş yavrular, sütsüzlükten çabucak dönülmez yolculuğa çıkıyor, erkekleri cephelerde can veren ev kadınları, ölü çocuklarını, bahçelerinde, ya da sahipsiz topraklarda kazdıkları çukurlara gömülüyorlardı. Takatsız mezar işçileri derin çukurlar kazamadığından ölüler aç köpeklerin pençeleriyle çıkarılıp parçalanıyor ve iştahla yeniyordu. Issız mezarlıklarda sahipleri kaybolmuş sürülerle köpek, karanlık geceleri korkunç ulumalarıyla dolduruyor, mezbahaların dolaylarında yuvalanmış serseri köpekler, kudurarak hem birbirlerini, hem de ordan geçen yolcuları parçalıyorlardı. Ormanlarda da kudurmuş kurt, çakal ve tilkiler dolaşıyor, yolları şehre uğrayınca köpeklerle bir ölüm-dirim savaşına tutuşuyorlardı.", (c.2, s.58-59).

".... Halk, aç olduğu gibi susuz da kalmaya mahkum olmanın yolu üzerindeydi. Her gün, halkın ağzında dolaşan söylentilere göre Rum ve Ermeni çetelerinin suları zehirleyeceğinden korkuluyor. Bu yüzden birçok günler halk, susuz kalmak pahasına çeşmelerden su doldurmaktan çekiniyor, şurdaki burdaki su sızıntılarından yararlanarak su gereksinimini gidermeye çalışıyordu. Şehrin bütün işe yarar erkekleri Enver Paşa'nın Allahüekber dağlarından aşırmaya çalıştığı o yüzbin kişilik "meşhur" ordu ile kar fırtınaları içinde, ya da Muş'ta, İran, Ermenistan sınırlarında ve karlı buzlu Erzurum yaylalarının korkunç soğuğu altında donmuş, yeryüzü güneşinin tatlı ışıklarından ve yeşil köylerinin mutlu güzelliklerinden yoksun bir karanlığa gömülüp gitmişlerdi. Şehrin bedel verebilen varlıklı birkaç bin kişisinden gayrı her ev, erkeklerinin en yiğitlerini o sonsuz karanlığa yolcu etmiş, şimdi de kimsesiz ve umarsız, açlığın, hastalıkların, zehirlenmek, dağda bayırda tutulup öldürülmek korkusunun elinde yardımsız kalmış inleyip duruyorlardı. Cephelerde, ancak çoluk çocuklarını felâketlere emanet edebilmek için can veren yiğit Samsun erkeklerinin çocukları, sokaklardan toplanarak Ermeni mahallesinin boş okul ve evlerinde kurulan Darüleytam adlı öksüz yurtlarına doldurulmuş, bu kez de orada açlık ve yoksulluktan öldürülmek üzere yüzüstü bırakılmışlardı. Ayrı ayrı iki Darüleytam'da kız ve erkek olarak iki bin çocuk kapatılmış, sadece umutla yaşatılmaya çalışılıyordu. Açlıktan ne yapacağını şaşırmış bu çocukların en güçlüleri, en acar ve afacanları duvarlardan atlayarak hırsızlıkla karnını doyurmak için şehre dağılıyor, tutularak yeniden getiriliyor, ya da açlık şehitlerinin çocukları Darüleytamların sayısını artırmak üzere toplanıp buraya depo ediliyordu. Bin öksüz kızın sayısı son günlerde hızla azalmaya başlamıştı. Şehrin paralı erkekleri için bunlar ucuz birer zevk matahı haline gel-

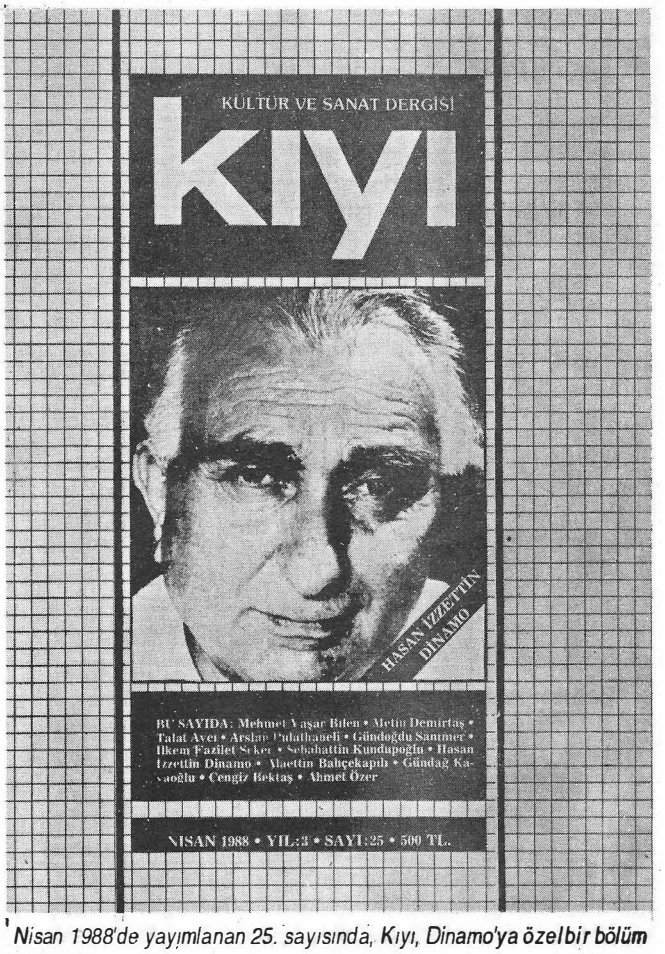

Nisan 1988'de yayımlanan 25. sayısında, Kıyı, Dinamo'ya özel bir bölüm ayırmıştı.

diğinden bol bol evlâtlık alınıyordu. Gözü açık kimi kadın ve erkek kişilerin elinde bir gelir kaynağı haline getiriliyorlardı....", (c.2, s.59-60). Burada belki de, çocukların bu anlatım içinde, böylesine öne çıkmasını, **Dinamo**'nun çocukluk dönemine ait belirgin bir izlenimi olarak değerlendirebiliriz. **Çünkü**, bir söyleşisinde kendini anlatırken babasının önce **Trabzon'dan İstanbul**'a göçtüğünü söyler. Ancak orada "**sütçülük**"ten aradığını bulamayınca, çocuklarıyla **Samsun'a** geçer. Buradayken, babası ve ağabeyi, **Birinci Dünya Savaşı** nedeniyle askere çağrılır. Aileden geri kalanların çoğu sıtmadan yaşamını kaybeder. Böylece aile dağıldıktan sonra, savaş bitinceye kadar **Dinamo, Samsun Darüleytam**ında barınır (8). Yazarın bu yaşam çizgisi nedeniyle, **Samsun**'un toplumsal yaşamına ait betimlemeler, bir roman kurgusundan çok, belgesel izlenimler olarak değerlendirilebilir.

Mustafa Kemal; **Amasya**'ya gitmek üzere **Samsun**'dan ayrılırken kentin çıkışında kışlaları görür: "**.... Bu sarı kışlalar, dört savaş yılı içinde bir genç insan deposu görevi görmüş, burdan birkaç aylık kısa bir eğitimden sonra ne yiğit Karadeniz uşakları, yürütülerek Erzurum-Sarıkamış cephesine sürülmüş ve bunlardan geriye ancak birkaç yüz kişi dönebilmişti. Enver Paşa'nın Sarıkamış fatihliği uğruna Allahüekber dağlarının kar tipileri arasında gömdüğü yüzbin delikanlının önemli bir bölümü, bu yeşil kıyıların yeşil gözlü çocuklarıydı....**" (c.2, s.99).

Bu bölümde, **Mustafa Kemal**'in **Samsun**'dan ayrılışıyla, bu çevredeki toplumsal ortamın anlatımı verilir.

Topal Osman Ağa bir yanıyla, bölgedeki **Pontos** sorunu içinde değerlendirilebilecek boyuttadır. Hem gerçeklik, hem yapıtın kurgusu içinde **Topal Osman Ağa** önemli bir yer tutar. **"Mangal Yürekli Adamın Hikâyesi"** adlı bölümde, özellikle **Giresun** yöresindeki olaylar ve bunların oluşumu içinde **Topal Osman Ağa**'nın ortaya çıkışı anlatılır. Bu anlatıma göre; **Mustafa Kemal**'in **Samsun**'a çıktığı sıralarda, O **Giresun** Belediye başkanlığını kaba güçle ele geçirmiştir. Ancak yasal olmayan bu girişimleri nedeniyle, **İstanbul** hükümeti tarafından baskı gören **Topal Osman Ağa**, dağa çıkar. **Osmanlı** yönetimine göre, bu mangal yürekli adamın **"kanı helâl"** (c.2, s.118) olarak duyurulur. **Topal Osman Ağa**, yöresinin ve döneminin ortalama insanına göre seçkin bir kişilik taşımakla somut bir tip olarak yapıtta yerini alır. Yazar, çeşitli bölümler ve olayların anlatımı içinde **Topal Osman**'ın yaşam öyküsünü, kişiliğini, fiziksel özelliklerini verir. bu anlatımdan Kurtuluş savaşı içinde, olumlanan davranışlar sergileyen bir kahraman olarak karşımıza çıkar.

Dinamo, Topal Osman Ağa'nın yaşamından kesitler verirken, onun çocukluk dönemlerine kadar uzanır. "..., **işte bu çocuklardan biri de çakır gözlü, güzel ve sevimli bir çocuk olan Osman'dı.**", (c.2, s.118). "... **Ciddi ve zeki bakışları, çukur çenesinin azim bildiren sert kararlılığı, kurumlu ve çalımlı durumu, ona akranları, hatta büyük arkadaşları arasında saygılı bir yer vermişti...**" **"Giresun limanına demir atan dağ gibi yabancı gemilere imrenerek bakar, Türklerin böyle gemilere sahip olmayışına hayıflanıp dururdu.**", (c.2, s.119). **"Osman Ağa, her Karadeniz uşağı gibi silâhla oynamayı da seviyordu....**", (c.2, s.119).

Dinamo'nun Kutsal İsyan adlı yapıtında, hayli sözünü ettiği Giresunlu Topal Osman Ağa.

Topal Osman Ağa, ailesinin "**bedel**" ödeyerek askere gitmesini engellemek istemesine karşın, gönüllü olarak **Balkan Savaşı**'na katılır. Bu savaş sırasında bacağından yaralanır. Ancak kişiliği ve cesareti bir kez daha belirginlik kazanır. "**.... Bir ara sağ bacağının kesilmesi tehlikesi bile belirdi. Bacağını kesmek için doktorların, kendisine yaptığı öneriyi şiddetle reddetti, yeryüzünde bacaksız gezip dolaşacağına öbür dünyaya iki bacakla gitmeyi yeğ bulduğunu söyledi. Böylece büyük bir kangren ve ölüm tehlikesiyle başbaşa kaldı. Osman, en sonra yalnız dizindeki şarapnel parçasının çıkarılmasına razı oldu...**", (c.2, s.122). **Giresun**'a döndükten sonra **Birinci Dünya Savaşı**'nda, **Giresun**'un batısında, Rus işgal birliklerine karşı gönüllü birlikleriyle direnir. **Batum**'a ilk giren birlikler arasında, onun grubu da vardır, (c.2, s.124).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise, **Doğu Karadeniz Bölgesi**'nde **Pontos** olayları yoğunluk kazanır. **Topal Osman Ağa**'nın asıl ünü bu olaylar içinde yaygınlaşır. Hıristiyan kültürünün taşıyıcısı halkın devlet kurmak amacıyla, kalkışmasına karşılık olarak; Müslüman kültürün savunucusu olarak milis kuvvetlerin başında yer alır. Karşılıklı mücadele içinde, bölgede otorite kuracak bir konuma gelir. **Dinamo**, bu olaylar içinde de **Topal Osman**'ın çabalarını, eylemlerini dillendirir. **"Giresun'da Yunan Bayrağı"** adlı bölümü, yazarın bu yöndeki bir yazısı olarak değerlendirebiliriz. **Giresun**'un hemen dışında, "**.... Atlarının başında çakı gibi dim-**

Ömrü acılarla geçen Dinamo, Kutsal İsyan adlı yapıtıyla, Kurtuluş Savaşımızı destanlaştırdı.

dik duran uşaklar, tepeden tırnağa silahlıydı. Kalın, kara, şayak zıpkaları, ceketleri ve kara kulaklı Trabzon başlıkları içinde çok canlı görünüyorlardı....", (c.2, s.193). Bundan sonra, gönüllü birlikleriyle **Giresun'a** giren **Topal Osman Ağa, Pontosçu** Rumların astığı Yunan bayrağını indirip, belediye başkanlığı makamına oturur. Böylece, daha önce **Mustafa Kemal**'le **Havza**'daki görüşmesinde **Doğu Karadeniz**'deki **Pontos** kalkışmasının bastırılması görevinde, önemli bir adım atmış olur. **Topal Osman**'ın **Giresun**'daki bu başarısını yazar, sözkonusu bu bölümde daha ayrıntılı bir şekilde anlatır.

Bölgedeki Müslüman ve Hıristiyan kültür çevrelerinin çekişmesi ya da **Pontos** sorunu nedeniyle, toplumsal kesimlerde oluşan şiddetin boyutları **Topal Osman**'ın bir eyleminde somutlaşır. **"Yeryüzünde Cehennem Cezası"** adlı bölümde, daha önceden tanıdığı **Giresunlu** üç **Pontosçu Rum**'un, **Gülnihal** vapurunun kazan dairesinde **Topal Osman** tarafından yaktırılması anlatılır. Rumlar canlı canlı, kazanın içine sürülmüşlerdir, (c.5, s.210-216). Gerçekte her iki taraftan köyler basılmakta, yakılıp talan edilmektedir. Özellikle **Samsun, Kastamonu** ve **Amasya** taraflarında bu yıkıcı eylemler yoğunca yaşanmaktadır. **Rum** çeteleri Müslüman köylerini yakıp yıkmakta, buna karşı, "... **karadeniz uşakları, acımadan vuruyor öldürüyor, Türk toprağını temizledikleri inancı içinde içleri rahat dönüyorlardı.**", (c.5, s.211). Yazarın anlatımı içinde, giderek olayları **Kuvayı Milliye** adına **Topal Osman Ağa**, denetim altına alır. Böylece, "... **Pontos düşünü kökünden kazımak uğruna zulme varan eylemlere...**" (c.5, s.484) girişen **Topal Osman,** gerek bölgenin bir insanı, gerek ulusal bir milis kahramanı olarak yapıt içinde önemli bir yer alır. **Doğu Karadeniz**'deki kurtuluşçu kalkışma, onun halktan gelen, bir milis örgütçüsü ve bir **Karadeniz** insanı kişiliğinde anlatımını bulur. Bu süreç içinde, **Dinamo** daha çok olumlu özellikleriyle bir kahraman tipi çizer. Belki de, **"her Karadeniz uşağı gibi silâhla oynamayı"** seven bir kişi olarak, dönemin Karadenizli tipinin seçkin bir örneğini onun kişiliğinde somutlaştırır.

Bu karşıtlık sürecinin tersine, bir yerde Dinamo, **"Giresun'un bütün Rumları ve Türkleri sevinçten sarmaş olmuş...**" diye de yazar. Çünkü tüm **Osmanlı** yönetimindeki halklar için **"1908 hürriyet devrimi sevinç ve heyecanla"** karşılanır. Artık acıları, sıkıntıların ve kaygıların sonuna gelindiğine inanılır. Bu sırada, "**.... Kurtla kuzunun dost olduğu günlere benzer barış ve dostluk günleri Yeşil Giresun'a mutlu saatler...**" yaşatmaktadır, (c.2, s.120-121).

Yapıtta, dönemine göre, yöre halkının bir tür temsilcisi olma özelliklerini taşıyan **"esnaf"**ın Kurtuluş Savaşı'ndaki tutumu olumlu olarak görülür. "..., **Batı Anadolu'da Yunanlılara tuz, ekmek ve ak teslim bayrağı götüren eşrafın tersine direnme gücünün başına hep Giresun eşraf ve zenginleri geçti.**", (c.2, s.200). Yöre halkının davranışları, padişahçı **Trabzon** Valisi **Galip Bey**'le ilgili "... **Trabzon halkının temiz ruhunu allak bullak etmiş...**" nitelemesini yaptırır yazara, (c.3, s.195). Yine, **Dinarno**'ya göre, **Bakü**'daki **Doğu Halkları Kurultayı**'nda **Enver Paşa**, Kurtuluş mücadelesi yönünde **"Trabzon halkını"** olumlu girişimiyle anar; "... **doğuda istilâcıların düşmanlarının, yani Erzurum ve Trabzon halkının girişimiyle Erzurum'da ulusal kongre toplandı ve haklarımızın savunulmasına karar verildi....**", (c.5, s.111).

Kuvayı Milliye örgütlenmesi içinde, **Müdafaayı Hukuk Derneği** kurucuları arasında da, yörede ileri gelen insanları görüyoruz. **Trabzon**'da **Barutçuzâde Ahmet Bey** (c.1, s.267), **Giresun**'da **Topal Osman Ağa** önderliğinde **Sütlaçzâde Mustafa Bey, Kaymakamzâde Mehmet Bey, Larçinzâde Hakkı Bey, Hasan Yazıcızâde Hüseyin Efendi, Gümüşreisoğlu İshak Efendi, Göksüzoğlu Yusuf Ağa, Yusuf Ağazâde Yusuf Ağa** (c.2, s.200) gibi kişiler **Dinamo** tarafından bu hareketin içinde yer alan adlar olarak değerlendirilir.

Yapıtın değişik yerlerinde, olaylar içine serpiştirilmiş, bölge insanlarına rastlıyoruz. Yazar genellikle, Kurtuluş Savaşı'na karşı tutumlarıyla bu insanları ya da grupları değerlendirir. Yazar tarafından bunların kişilikleri çözümlenip birer **"tip"** haline getirilmemişlerdir. Olayların akışı içinde şöylece bir değinilip geçilmekle yetinilmiştir. Adları, yöreleri,kısaca belirgin fiziksel ya da ruhsal nitelikleri ile anılmışlardır. Böylece asıl ağırlıkları olayları tamamlayıcı birer öğe olarak anılmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

İngilizler, **İstanbul**'da Kuvayı Milliyenin girişimlerine karşı misilleme olarak, **Beykoz**'da bulunan Darüleytamı bastıklarında burada, müdür yardımcısı "... **arslan gibi iri yarı, sarışın Trabzonlu bir adam olan...**" **Hüsnü Bey** bulunmaktadır, (c.4, s.86). Ayrıca bu çevrede İngilizlerin **"mermi yağdırdığı"** bir çayırlığın sahibi **"Lâz İbrahim"** olarak belirtilir.

Yazarın isim dışında, herhangi bir nitelemede bulunmadığı, **Gelibolu - İstanbul** dolaylarından **Anadolu**'ya silah kaçıran bir grup içinde **"Kalkandereli İbrahim"** adlı bir kişinin bulunduğunu belirtir, (c.3, s.584).

Son **Osmanlı** meclisinde, meclis toplantı halindeyken, burayı basıp **Rauf Bey**'i tutuklamaya gelen ingilizlerle arabulucu görüşmeler **"Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey"** aracılığıyla yapılmaktadır. **Ali Şükrü Bey "iyi İngilizce"** bilmektedir. Yine bu mecliste **"Lâzistan mebusu Osman Bey"** de bulunmaktadır, (c.4, s.97 ve 113). Daha sonra, **Ali Şükrü Bey,** mecliste işgalcilere karşı konuşmalar yapacak, **Osman Bey** ise Anadolu'ya insan kaçırma konusunda **Kuvayı Milliye**'ye yardımcı

olacaktır.

İstanbul'dan **Anadolu**'ya geçerken, **Adapazarı**'nda konaklayan **Halide Edip Adıvar**'ın bulunduğu gruba **"Trabzon mebusu Hüsrev Bey"** ile kardeşi **Yarbay Besalet Bey**'ler de katılır, (c.4, s.169). Kafileyi **Hendek**'e girişte **"Rumeli Müdafaayı Hukuk Derneği"** başkanı **"Laz Rauf Bey"** karşılar, (c.4, s.177). Benzer şekilde, daha sonra, karayoluyla **Anadolu**'ya geçmekte olan **İsmet Bey**'i de **(İnönü) Hendek**'te yine **Laz Rauf Bey** karşılar, (c.4, s.186). **Rauf Bey**, **Adapazarı**'nda **Müdafaayı Hukuk Örgütü**'nün kurucuları arasındadır, (c.4, s.497-498). Burada yazar,kişileri, yalnız o andaki eylemleri, adları ve adlarını tamamlamak üzere yörelerini belirterek anlatmaktadır.

Bolu'da gelişen gerici ayaklanmayı bastırmak üzere, **Ankara** hükümeti,önce barışçıl bir görüşmeyle kalkışmayı önlemek ister. İçlerinde **Trabzon mebusu Hüsrev (Gerede) Bey**, **Lâzistan (Rize) mebusu Osman Bey**'in de bulunduğu bir heyet buraya gönderilir, (c.4, s.263-264). Ancak heyet, ayaklanmanın elebaşılarından **Kör Ali Hoca**, tarafından tutuklanır. Daha sonra, **"Lâzistan (Rize) mebusu Abidin Bey"**, **Gerede kaymakamı** olduğunda **Ali Hoca** asılır, (c.4, s.325-326). Burada da, **Dinamo**, kişiler üzerinde ancak adlandırma sayılabilecek bir nitelemeyle yetinir.

Kirmasti'de bulunan **Trabzonlu Yarbay Kasap Osman Bey** gibi, **Bursa** dolaylarındaki bazı askeri birlikler, **Ankara** ve **İstanbul** hükümetleri arasında kesin bir tercih içinde olamazlar. **Yarbay Kasap Osman Bey**, önemli ölçüde **Bekir Sami Bey**'e (Kuvayı Milliye'ye) bağlı kal-

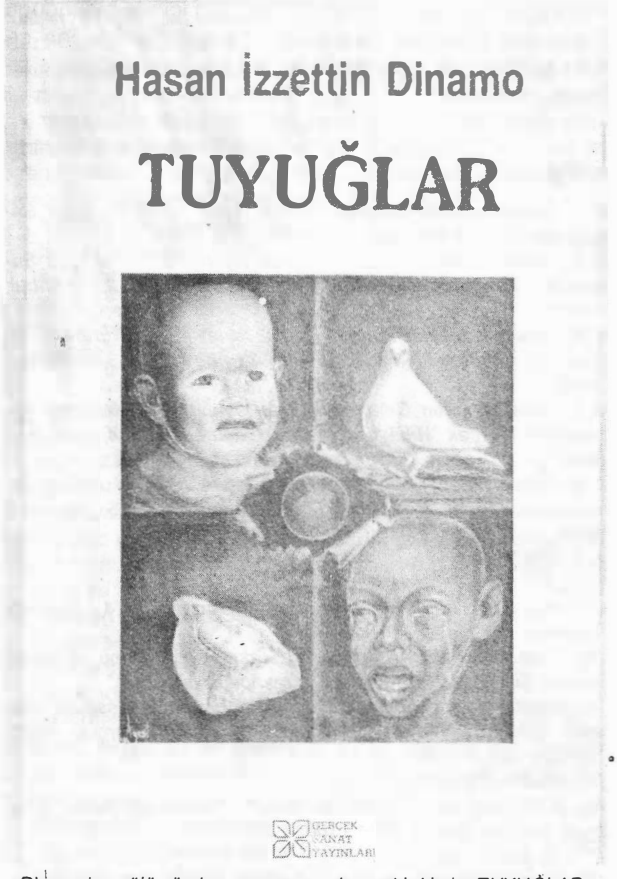

Dinamo'nun ölümünden sonra yayımlanan bir kitabı: TUYUĞLAR.

Dinamo, sağlığında inceleme olanağı bulduğu Kıyı'yla hep övünç duymuştu.

makla birlikte, diğer yandan çeteci girişimlerde de bulunur. Buna karşın, çevredeki çeşitli gerici girişimleri denetim altına alması sonucu, **Kuvayı Milliye** birlikleri içinde kendisine karşı oluşan muhalefete karşın, **Bekir Sami Bey** onun yanında yeralır, (c.4, s.290-291).

Kutsal İsyan'da, olayların akışı içinde anlatılan bölge insanınının adı geçenlerini şöyle toparlayabiliriz: Daha önce de değinildiği gibi bu kişiler anlatıma tamamlayıcı birer öğe olarak alınmaktadırlar. **"Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey'**, **İstanbul**'da bir kırtasiye dükkanı; **"Ay Yıldız"**ı işletmişti, (c.5, s.18).Burası yurtseverlerin de uğradığı bir yerdir. **"Teğmen Halil Bey"** adlı yurtsever bir genç, bu dükkanı girip çıkan, **"..., yeşil gözlü, zeki bir gazeteci olan Trabzonlu Samizâde Süreyya Bey**"i beraberinde Ankara'ya götürür. **Süreyya Bey, Ankara**'da **"meclis matbaası"**nın yönetimini üstlenecektir. Matbaayı sık sık ziyaret edenler arasında **"Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey"** de vardır, (c.5, s.78).

Bakü'daki **Doğu Halkları Kurultayı**'na **Kuvayı Milliye** hükümeti doğrudan delege göndermez. Ancak, **"... otonom bir vilâyet durumunda görünen, tümüyle Enver Paşa'nın etkisi altında bulunan Trabzon'dan mebus Hafız Mehmet, Mühendis Aziz beyler..."** **Bakü**'deki kongreye katılırlar, (c.5, s.100-102).

Mustafa Suphi ve arkadaşları, **İttihat ve Terakki** örgütüne karşı olduklarında, tutuklanıp **Sinop**'a sürgün edilirler. Burada, **".... Trabzon'dan getirilip özel olarak bol para ile kiraladıkları Mustafa Reis'in kayığı, ..."** ile **Rusya**'ya **Kırım**'a geçerler, (c.5, s.408).

Yazar, **İzmir**'e doğru ilerleyen **Ankara** hükümeti ordusunda **Fahrettin Paşa** kumandasındaki ikinci atlı tümeninde, **"Rizeli Yüzbaşı Hasan Hüseyin"i** anar, (c.5, s.578). Benzer şekilde **Dinamo**, **İstanbul**'dan **Ararat** vapuruyla, **Anadolu**'ya cephane kaçırma işinin başındakilerden birisi olarak **"Hemşinli (Bolşevik) Mehmet Mustafa"**dan sözeder, (c.5, s.521).

Erzurum Kongresi'ndeki yurtsever kararlara karşı çıkan **"Sürmene murahhası avukat ve gazeteci Ömer Fevzi Bey"**i, yazar olumsuz bir tip olarak çizer. **Dinamo**'ya göre, **Kâzım Karabekir** onu **"zehirli dimağ"** olarak nitelendirir, (c.2, s.539). Bu kongrede **Kuvayı Mil-**

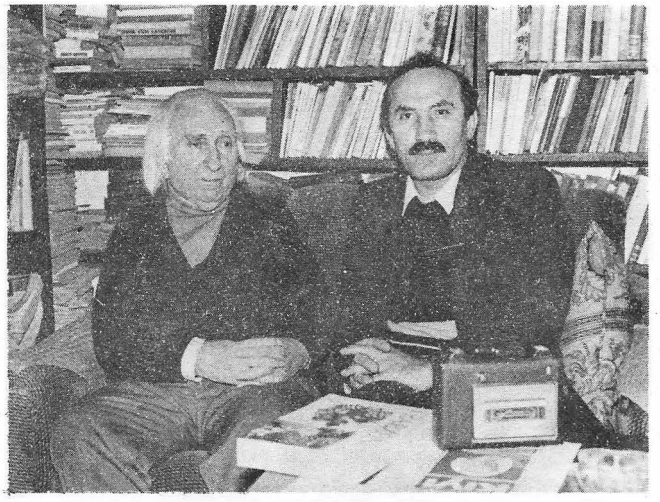

Dinamo, arkadaşımız Alâettin Bahçekapılı'yla evinin bir odasında.

liyecilere karşı olumsuz bir tez olarak öne sürülen, vilayet ve kazalardaki Osmanlı yöneticilerinin, Müdafaayı Hukuk Dernekleri'nin de yöneticisi olması düşüncesine, Trabzon'un Kuvayı Milliye örgütleri **Mustafa Kemal**'in yanında yer alarak karşı çıkar. Buna karşın, **Ömer Fevzi Bey** ve **Giresun** delegesi **Doktor Naci Bey**, **Müdafaayı Hukuk**çuların karşısında yeralırlar. Bu aşamada **Dinamo**, **Ömer Fevzi Bey**'i **İstanbul**'un etkisinde ve görevlisi olarak niteler, (c.2, s.552-556). Bu girişimler kongre boyunca etkisiz hale getirilecektir. Öte yandan, bu kongredeki delegeler arasında en yaşlısının **"Trabzonlu Eyüp oğullarından İzzet Bey"** olduğu belirtilir, (c.2, s.546).

Eylemlerinin belirginliği ölçüsünde, kişisel etkinlikleriyle tek tek ortaya çıkan kişilerden ayrı olarak yazarın, yapıtta küçük topluluklar halinde eylemde bulunan bölge insanına da yer verdiğini görürüz. Bu toplulukların, Kurtuluş Savaşı içinde yeralanları olduğu gibi, buna karşı olarak, padişah yanlısı olanlarına da rastlarız. **Hereke**, **Tavşancıl** ve **Gebze** dolaylarında **İttihat ve Terakki**'den gelme **Yahya Kaptan**'ın direniş grubu içinde, iki-üç yüz kişilik bir **"Lâz"** çetesi de bulunur. Ne var ki bunlar padişahçı güçlerce ortadan kaldırılacaktır, (c.4, s.54). Bir diğer grup, önceleri yasadışı korsanlık yapan, ama sonra **Kuvayı Milliye** adına çalışmaya başlayan **"Rizeli İpsiz Recep"** ve çetesidir, (c.4, s.409). Başka bir **Doğu Karadenizli** grubunu **Bartın** dolaylarında görüyoruz. **İstanbul**'dan gelen **Rıfat Bey**, **Ankara** hükümetince, **Bartın Kuvayı Milliye Komutanı** olarak atanır. Bu çevrede, **Rıfat Bey**'in oluşturduğu silahlı birliklere **"Sürmene"**den deniz yoluyla gelen, **"on bir taka dolusu Karadeniz uşağı"**da katılır. Bundan başka, bu birlik içinde, "...., **Sürmeneli Rıfat Kaptan buyruğunda bir Karadeniz ulusal taburu..."** daha vardır, (c.5, s.207-209). Ayrıca **Çerkez Ethem Bey**'in birlikleri arasında da **"Lâz"**lar bulunmaktadır, (c.4, s.562). Bunların dışında, **Dinamo**, **Kuvayı Milliye** karşıtı olarak çalışan bir çetenin sözünü eder. Yazara göre, gerici **Anzavur** birlikleriyle de işbirliği yapan, **Lapseki** dolaylarında halka zarar veren **"Lâz Mehmet Çetesi"**ni, **Çerkez Ethem** Bey'in ağabeyi **Tevfik Bey** ortadan kaldırır, (c.5, s.259-260). Bir başka birlik, Balkan Savaşı'nda **"... Bulgar ordusunu durdurmak üzere Karadeniz kıyılarından ivedi olarak toplanıp cepheye sürülen 'Trabzon Taburları...'** dır, (c.2, s.122).

Sonuç olarak, kapsamlı yapıtta yaşam sürecinin ele alınışı, olaylar içindeki konumu, kişiliğinin çeşitli nitelikleri ve çözümlemeleri içinde, **Topal Osman Ağa**'nın ulusal bir kahraman düzeyinde, bölgede belirgin bir kişilik olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz.Onun çevresindeki olayların genel akışı, aynı zamanda o dönemin **Doğu Karadeniz**'deki belirleyici olaylarını da vermektedir. Ana özellikleri ve gelişimlerinin anlatımı içinde, yöredeki bu olayların, yapıtta önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Bölgenin toplumsal durumuna ait anlatımlar, başlıca iki yönde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, bölgenin coğrafi sınırları içinde önder niteliğinde ortaya çıkan kişiler ya da halkın içinde bulunduğu durumu betimleyici kesitler. Bu durum **Barutçuzâde Ahmet Bey** ve **Kazım Karabekir**'in Trabzon'daki gözlemlerini anlatan pasajlar olarak anılabilir. İkinci olarak, bölge dışındaki yöre insanlarının etkinlikleriyle karşılaşıyoruz. Ancak bu durumda yazar, bir tipleme yapmaktan çok, onların olaylar içindeki konumlarına değinmekle, adeta onları anmakla yetinir. Bu insanlar, bulundukları ortamlarda öne geçmiş kişiler ya da anılabilecek gruplar olabilmektedir. Bu bağlamda örnek olarak, **Rizeli İpsiz Recep** ve çetesi belirtilebilir. Bu çerçevede, bölge insanının, böylesi bir belgesel roman içinde, kimi zaman soluk alan kimi zaman anılmakla yetinilen kişi ya da topluluklar olarak değerlendirildiklerini söyleyebiliriz. Halkın içinde bulunduğu koşullar, özellikle **Samsun**'daki durum, **Dinamo**'nun çocukluk izlenimlerinin bir anlatımı olarak değerlendirilirse daha bir belgesel nitelik kazanır inancındayız.

Böylelikle, 1919 ile 1922 arasında **Doğu Karadeniz**'de geçen başlıca olayları, bölgenin içinde bulunduğu toplumsal durumun çizgilerini, ana eğilimlerini, öne çıkan kişilikleri ve eylemlerini bir roman anlatımı içinde izlemiş oluyoruz. •

KISALTMALAR:

c.1: Hasan İzzettin Dinamo, Kutsal İsyan / Millî Kurtuluş Savaşı'nın Gerçek Hikâyesi, Tekin Yayınevi, Cilt.1, (...)

c.2: Hasan İzzettin Dinamo, Kutsal İsyan / Millî Kurtuluş Savaşı'nın Gerçek Hikâyesi, Tekin Yayınevi, Cilt.2, İstanbul, 1986.

c.3: Hasan İzzettin Dinamo, Kutsal İsyan / Millî Kurtuluş Savaşı'nın Gerçek Hikâyesi, Tekin Yayınevi, Cilt.3, İstanbul, 1986.

c.4: Hasan İzzettin Dinamo, Kutsal İsyan / Millî Kurtuluş Savaşı'nın Gerçek Hikâyesi, Tekin Yayınevi, Cilt.4, İstanbul, 1986.

c.5: Hasan İzzettin Dinamo, Kutsal İsyan / Millî Kurtuluş Savaşı'nın Gerçek Hikâyesi, Tekin Yayınevi, Cilt.5, İstanbul, 1990.

KAYNAKLAR:

(1) c.5, s.607

(2) "Kıyı'dan", Kıyı/Kültür ve Sanat Dergisi, Yıl.4, Sayı.40, Temmuz 1989, s.2

(3) "Trabzon", Yurt Ansiklopedisi/Türkiye; İl İl: Dünü, bugünü, Yarını, Cilt.10, s.7262 Anadolu Yayıncılık, İstanbul)

(4) Alâettin Bahçekapılı, "Savaşlar İçinde Bir Barışsever: Hasan İzzettin Dinamo", Kıyı/Kültür ve Sanat Dergisi, Yıl.3, Sayı.25, Nisan 1988, s.8-11

(5) Alâettin Bahçekapılı, a.g.y.

(6) A.Mümtaz İdil, "Romanda Konu", Yarın/Aylık Sanat Edebiyat Dergisi, Sayı.2, Ekim 1988, s.36

(7) c.5, s.605-606

(8) Alâettin Bahçekapılı, a.g.y.

okurken düşülen notlar

● Ruşen Hakkı

gökyüzünü yitiren kuş

"Gökyüzünü Yitiren Kuş" **İhsan Topçu**'nun dördüncü şiir kitabı. "Üçüncü Mevki Duygular" 1969'da, "Yarınsız Sayfaları Yırtıyorum" 1975'te, "Arayış Yol Arıyor" 1990'da yayımlanmış.

Arayış Yol Arıyor için yazdığım bir tanıtma yazısında, "**İhsan Topçu**, şiirini fazla sözcüklerden arındırmış bir şair olarak da dikkat çekiyor" demiştim. Gökyüzünü Yitiren Kuş'u okuduğumda da aynı kanıya vardım. **İhsan Topçu**, şiirlerini şiir yapan sözcüklerle yazıyor ve böylece de hikâye yazmaktan kurtuluyor. **İhsan Topçu**, toplumcu-gerçekçi olduğu kadar, insanın iç dünyasında da gezintiler yapan, gizemi yakalayan, insanı sorulara iten bir şair.

Toplam 57 şiirin yer aldığı Gökyüzünü Yitiren Kuş, üç bölüme ayrılmış: Geç Kalan Çağrı, Şiir Üstüne, Dörtlemeler.

- Geç Kalan Çağrı / Bu bölümdeki şiirleri okurken, yer yer karamsarlığa düşüyorum; sevgiyi bir bulup bir yitirmenin hüznü çöküyor yüreğime; bozgunu yer edinmek istemiyorum; istemiyorum denizin çürümesini, suyun bataklığa dönüşmesini...

"geç kalan her düşünce
daha erken büyütür çocukları".

Bu iki dizeyi tekrar tekrar okuyorum ve soruyorum kendime: Geç kalan her düşünce, daha erken mi büyütür çocukları? Hayır, tam tersi. Ama şöyle de olabilir: Düşünce yoksa ortalarda, çocuklar düşünce üretme gayreti içine girer ve daha önce olgunlaşabilirler... **İhsan Topçu**, kim bilir, belki de bu varsayımı vermek istemiştir.

"geceye saplanmıştır bakışımız / gündüzler ondan karanlıktır" diyor **İhsan Topçu**, ama her şeye karşın umudu ve direnci hep yanında taşıyor, yeni bir anlam vermek istiyor yaşama. "Düşten Gerçeğe" geçiyor:

"bir rüzgâr oluyor özgürlük
bir bayrak oluyor yürekler tek tek
elbet bir gün zulmü kusar tarih
bir düştür sarar dünyayı
saksıyı kırar çiçek" (s.23)

Ve "68'li Olmak" adlı şiirinde yerini iyice belirliyor:

".....
kim demiş tükenir de
biz bu ülkeden çeker gideriz
sonsuz kavgasında insanlığın
gemilerimizi yakmadık ki" (s.27)

- Şiir Üstüne / **İhsan Topçu** bu bölümde şiirin peşinden koşan bir tazı gibidir; avcı değildir, tazıdır; şiiri yakalar ama, onu avcıya teslim etmez; çünkü yaşamının şiire bağlı olduğunu bilir. "Ateş ve Şiir"dir varlığının nedeni:

"yangın içinde var olup
ateşle seviştim de
şiire taş taşıyıp
yaşamdan çaldım kendimi" (s.37)

- Dörtlemeler / Bu bölüm, adından da anlaşıldığı gibi dörtlüklerden oluşur ve bir akarsu gibi, kâh doğada, kâh insanın içinde sesler bırakarak akıp gidiyor. Kimi yerde ise "Evren Bilmecesi" oluyor:

"İlk nesne / sonsuzluk / insan
üçgenin köşelerinde bir daireyim
bilmece yumağının nerede ucu
dön dolaş sanki aynı yerdeyim"

yabancı bir şehrin kapısında

1992 yılı sonlarında İzmit'te tanımıştım **M. İrfan Benli**'yi. Heykeller, resimler yapıyordu; fotoğrafı seviyordu; düşünüyor ve düşüncelerini kâğıda döküyordu; resimlerine "**Mirfan**" diye imza atıyordu. Esmere yakındı, saçları kıvırcığa çalıyordu; sakalları yüzüne düşünür - sanatçı havası veriyordu ve de kendi yaptığı yağlıboya portresinde, ilk bakışta **Rambo**'yu anımsatıyordu...

İzmit'in Demiryolu Caddesi'nde, tek faytonlu fayton durağının hemen yakınında bulunan binanın bodrum katındaki kahvehane, bir zamanlar semt esnafının ve Perşembe Pazarı'na sebze, meyve, yumurta, tavuk, yağ, peynir getiren köylülerin uğrak yeriydi. İşte bu kahvehaneye de arkadaşları **Sinan** ve **Salih**'le el atan, orayı bir Sanat Kahvesi haline getiren de işte bu **M. İrfan** Benli'ydi. Mirfan'a alışamadığımdan, ben ona hep **İrfan** diye hitap ediyordum ve o sıralar şiir yazdığından da habersizdim. Sonraları bir şiir dosyası hazırladığını duydum. Hiç şaşırmadım. Heykelin, resmin üstesinden gelen **İrfan**'ın sesi, şiire de yatkın olabilirdi.

"**Yabancı Bir Şehrin Kapısında**" adını taşıyan kitap, şubat ayı başlarında elime geçtiğinde, sevindim. Çünkü elimdeki kitap bir "heves" kitabı değildi. Kitaba önsöz yazan şair **İhsan Topçu** da yazısının sonunda, "Benli'nin şimdiden çok şeyi başardığına inanıyorum" diyordu.

Şiirlerdeki sözcükleri tarıyorum: Hücre, sonbahar kaçakları, mahpusluk, kuşlar, çiçekler, darağacı,cellat, mahkûmlar, Guetemela, Pavoncitolu bir kız, Hindistan, Derince, Martin Eden, Ruhi Su... Ve soruyor kendine: "Neden bir Kızılderili değilim?"

Manuelito, Satanta, betonlara çarpan Eros'un okları, Lunta, Tasawi, hüzün, tuz kokulu yeller, portakal çiçeği kokulu yâr, karanfil kokulu bir selâm, vardiyalar, Sultan Abdal, İstanbul, Rembrant, Albee, sevdaların gizli umudu, Afrika, Paris eylülü, türküler ve hep için için kanayan bir yürek...

"Sesimi duyuramıyorum
Makinelerin gürültüsünden
Eros'un okları betonlara çarpıyor
Aşk
Plastik bir çiçek gibi yaşanıyor..."

Kitabın arka kapağında M. **İrfan Benli**'nin uzaklara, çok uzaklara bakan bir fotoğrafı var ve fotoğraf altına düşülen notlarla **İrfan**'ı daha iyi tanıyoruz:

"1962 Şubat'ının 15. günü Gaziantep'te doğdu. İlk parayı İzmit'te kazandı. İlk karakolu İzmit'te gördü. İlk kadını İzmit'te sevdi ve tek kızı İzmit'te doğdu. Yaşamının tam 4.5 yılını dört duvar arasına gömdü. Lise birinci sınıfta iken okutmadılar. O da okumadı... Ağaçları, taşları yontuyor, tuvallerin üstünü renk cümbüşüne boyuyor, deklanşörüyle cisimleri filmlerin üzerine tutsak ediyor. Şiirlerini imgelerle, düşleriyle yoğuruyor... Kısacası **M. İrfan Benli** bir karınca gibi... Sessiz, sakin çalışıyor, üretiyor..."

İrfan Benli, şiirleriyle yalnızca yaşadığı kenti, bu kentin insanlarını, giderek Türkiye'yi, Türkiyeliyi değil, evreni de kucaklıyor; kendini anlatırken bile, kendi olmaktan çıkıp, bir dünya insanı oluyor. ●

Gökyüzünü Yitiren Kuş / İhsan Topçu
Kendi Yayını / 1994, 60 s.
Yabancı Bir Şehrin Kapısında / M. İrfan Benli
Kendi Yayını / 1994, 62 s.

kış gülü

Faruk Bal

O ki
kış gülüdür
açar uykusunda
sağır ormanların
sessizliğinden
büyük ölür.

Kendini biriktiren
dağdır, yıkılır içindeki oyuğa
koşar yağmura
gizli serüveni ışığın
uzak denizler ortasında
kırılır.

akortsuz ilişkiler*

Oya Uysal

akortsuz bir ilişkide
kayıveren bir şeyler mi var
avuçlarından
altıncı duyunla duyumsadığın
seçemediğin at gözlükleriyle

alıver
şehir hatları gişesinden
bir bilet
küpeşteye uzat ayağını
iki nefes iyot çek

ışısın
dört odacığından ikisi yüreğinin
varsa güneş öpsün yüzünü kaldır
rüzgâr mı karıştırsın saçını
ses etme
söyleyeyim bi çay iki şiir
ısıtır
yağmursa bedavadan sıkıntın yıkanır

akortsuz bir ilişkide
kayıveren bir şeyler mi var
avuçlarından
atıver çaktırmadan denize

helvasını dağıttığımız aşklar
kıyılara vuran atıklar

* Şairin İnkılap Kitabevi'nde yayımlanan **Elim Sende** adlı son şiir kitabından.

ibrahim yıldız'ın anısına saygıyla

şiir sofraları öksüz kaldı

● **Muzaffer Gündoğar**

Şiir dünyamızdan bir 'YILDIZ' daha kaydı.

Kayan bu yıldız, şair ve yazar dostumuz, ağabeyimiz İbrahim YILDIZ'dı. Ölümünü, her hafta adıma gönderilen DEVREK POSTASI gazetesinde Mithat YABAN'la Mustafa KADEMOĞLU'nun yazılarından öğrendim. Bir yangın yerine dönüştü yüreğim. Derinden sarsıldım, şoke oldum bu acı haber üzerine. Erdemli, sevgi dolu bir yürek susmuş, koca bir çınar toprağa düşmüştü.

Karabük'ü arayıp telefonla görüştüğüm oğlu Halil'den, İbrahim YILDIZ'ın mide kanaması geçirmesi sonucu ameliyata alındığını, ancak; ameliyat sonrasında yeniden mide kanaması geçirerek, 13 Şubat 1994 pazar günü yaşamını yitirdiğini öğrendim.

İbrahim YILDIZ'ı, yıllardır sanat edebiyat dergilerinden tanıyor, ilgiyle izliyordum şiirlerini. Mektupla iletişim kurup tanışmamızsa, şair yazar dostum İlhan KARAMAN aracılığıyla olmuştu. İlk kez, imzalayıp adıma gönderdiği şiir kitabı, yayımlanmış ikinci şiir kitabıydı; 'DORUKTAKİ KOLTUK BOŞ'. 24.03.1991 tarihinde şöyle yazmıştı kitabında bana:

"Sevgili yazar dost Muzaffer Gündoğar, yüreğinizde ısınmak, kaleminizin ucunda yanmak istiyor 'DORUKTAKİ KOLTUK BOŞ'. İçtenlikle..."

Peşinden 'KIYIDA BİR İBRAHİM' adlı şiir kitabını da isteğim üzerine hemen iletmişti. Çevremdeki şiirsever dostlarım da benim aracılığımla YILDIZ'ın kitaplarından bazılarını edinmişlerdi.

62 yaşına değin hiç şiir kitabı yayımlamayan İbrahim YILDIZ, bunun nedenini ikinci şiir kitabı 'DORUKTAKİ KOLTUK BOŞ', "İlhan Demiraslan Şiir Yarışması'nda mansiyon alınca; "KIYI" dergisinin Şubat 1991 tarihli 59. sayısında, kendisiyle yapılan söyleşide şöyle anlatır:

"Ne zaman kitap çıkarmayı düşünsem, Nazım, Dağlarca hayranlığım karşıma dikiliyor, beni durduruyordu. Bu durum bana şiir yayımlamayı bıraktırdı. Ancak yazmayı hiçbir zaman bırakmadım..."

Kendisini kitap yayımlatmaya ise; Eleştirmen Mehmet Yaşar BİLEN, gazeteci yazar Mithat YABAN ve yazın öğretmeni İbrahim KAYTMAZ'ın razı ettiklerini söyler.

Bundan sonra, kitap yayımlatmaktaki gecikimini telafi etmek istercesine her altı ayda bir kitap yayınlatmaya başlar. Ancak, yaşamın getirdiği bazı olumsuzluklar yayın programını aksatır zaman zaman.

Bir mektubuma yanıt olarak 28.06.1991'de şöyle yazar:

"... Bu bayramda kimseye yazamadım. Eşim çok hasta. Zaten 'IŞIĞIN KANI' üçüncü kitabım da Mart 1991'de çıkacakken, bu nedenle çıkaramadım, ertelemek zorunda kaldım. (.....) IŞIĞIN KANI, Eylül 1991'de çıksın istiyorum. Elbette imzalı kitabım gönlünüzde ısınmak için gelecektir..."

21.11.1991 tarihinde de, sözkonusu ettiği kitabı yayımlanmış olarak adıma şu güzel sözlerle gelmişti:

"..... IŞIĞIN KANI ile merhaba. Bakalım beğenecek misin? Kimbilir, Belki... Şiirce sevgi ve saygılar. İçtenlikle..."

İbrahim YILDIZ'ın şiirleri, farklı bir anlayışın, değişik bir

duyarlığın şiirleriydi. Yaşamın imbiğinden süzülerek gelen; dostluğun, kardeşliğin, umudun, barışın, emeğin yüceliğinin, sevginin şiirleriydi. Baştan sona yalın, duyarlı, yoğun ve renkli imgelerle yüklü şiirlerdi. Sevilerek, beğenilerek, gerçekten tat alınarak okunuyordu. Şiirin evrensel güzelliğinde dostluğumuz gelişiyor; O'na olan sevgim, saygım ve hayranlığım da artıyordu durmadan.

Karabük'te çıkan, sanat yönetmenliğini Necdet YAŞAR'ın yaptığı 'Sanat Yaprakh' BÖLGENİN SESİ gazetesi de her hafta ulaşıyordu bana. Orada da haftada bir, 'KİMBİLİR KİME MEKTUPLAR' başlığı altında günlük türünde yazıları yayımlanıyordu. İbrahim YILDIZ'ın çevresindeki sanatçı dostlarıyla oluşturduğu o şiirsel havayı, izlediği ve yaşadığı sanatsal güzellikleri ve yaşamından bazı kesitleri tüm sıcaklığıyla aktarıyordu okurlarına.

Birgün bu gazetelerden birinde, İbrahim YILDIZ'ın hanımının ölüm haberini aldım. Anlatımsız üzüldüm. Acısını paylaştığım başsağlığı telgrafıma şöyle yanıt vermişti 03.07.1992 tarihli kartında.

"... Acımı paylaşan telgrafını aldım. Çok teşekkür ederim. İnsanın sonu böyle! Dostlar sağ olsun. Dördüncü kitabımı sunuyorum. Sevgilerle, saygılarla... Hoşça kal..."

Bu kitabı 'TOPLUMUN TENİ'ydi. Şöyle yazıyordu:

"... Kitabım gözlerinizden öper, ben de sevgi dolu altın yüreğinizden..."

Bu kitabını ve kartını, çağrılı olarak gittiğim "Devrek Baston ve Kültür Şenliği" dönüşünde almıştım. O yıl, 4-5 Temmuz 1992 tarihinde Devrek'te gelenekselleşmiş olan 'Baston ve Kültür Şenliği'ne Sevgili Mustafa Kademoğlu'nun çağrılısı olarak katılmış, onlarca aydın, yazar, şair ve bilim adamıyla tanışmıştım. İşte İbrahim Yıldız'la da yüz yüze ilk karşılaşmamız bu şenlikte olmuştu.

Devrek dönüşü şenlik izlenimlerimi, "DEVREKTE İKİ GÜN" başlığı altında uzunca bir yazı dizisi yapmış, ÇORUM HABER gazetesinde yayımlatmıştım. İbrahim YILDIZ'la birlikte birçok sanatçı dosta da göndermiştim

İbrahim YILDIZ'la karşılaşmamızı o yazımda şöyle anlatmışım:

"Kendisini tanımakta güçlük çekmedim. Çıkan şiir kitaplarındaki resimlerinden tanıyordum kendisini. Dağ gibi bedeni, sevecen bakışları, kendisine çok yakışmış olan yarıdan çoğu ağarmış sakalı ve zorunlu dostluk kurduğu bastonuyla çok sıcak karşıladı beni."

Kırk yıllık dost gibi kucaklaştık. yer gösterdi; yanına oturdum..

Devrek dönüşü kendisine yazdığım mektupta:

"... Nice şenliklerde, nice sanatsal güzellikleri birlikte yaşamak dileğiyle..." demiştim. Ama yeniden bir araya gelip görüşmek, söyleşmek kısmet olmadı ne yazık ki!... İlk ve son görüşmemizmiş meğer.

16.08.1992 tarihli mektubunda da şöyle yazıyordu:

"... Devrek'ten döneli durmadan çalışıyorum. Beşinci (şiir) kitabım 'BİR İBRAHİM'in hazırlanmasına çalıştım. (.....) Ekim 1992'de çıkacak..." muştusunu verdikten sonra şöyle sürdürüyordu mektubunu. "O güzelim mektubun içinden bir de fotoğraf çıktı. Herşey için teşekkür sunarım.. (.....) Gözlerinden öperim; altın yürekli sevgili hoca."

22.11.1992 tarihini taşıyan 'BİR İBRAHİM' adlı şiir kitabıyla birlikte bir de kartı gelmişti. Şöyle yazıyordu kartında:

"... Çorum Haber'deki yazılarınızı (Devrek'te İki Gün) çok sevdim. Bu kitabım için de bir tanıtım yazısı yayımlarsanız çok mutlu olurum. Sunu yazısı ile 'KİMBİLİRKİME MEKTUPLAR' için bu kitaba koyduğum yazıyı da yayımlarsanız çok sevindirirsiniz beni. Kucaklar ve öperim."

Kitabını ise:

".... 'BİR İBRAHİM' gözlerinden öpüyor. ben de şiirin evrensel güzelliğince kucaklıyorum sizi..." diye imzalamıştı.

hüzün şarabı

Yalçın Aydın Ayçiçek

Üzümlerle uğraşırken bağcılar
tane tane
salkım salkım hüzünleri
doldururdun yaşam denen fıçıya
kendine has şarabını yapardın
ve "mutluluk iksiri" koyardın adını

Yaşadıkça damağımda duyacağım güzelim
o kekremsi
o tortulu
ve o esrik tadını

Ben de isteklerini seve seve yerine getirmiş; BİR İBRAHİM üzerine bir değerlendirme yazısı yazıp, sözünü ettiği yazılarla birlikte ÇORUM HABER gazetesinde yayımlatarak kendilerine de iletmiştim.

1993 yılı O'nun için oldukça şanssız başlamıştı. Talihsiz bir kaza sonucu düşerek sol kolunu ve sol bacağını kırmıştı. Haberi yine BÖLGENİN SESİ gazetesinden almıştım.

Telefonla arayarak geçmiş olsun demiş, kısa sürede iyileşmesi dileğinde bulunmuştum. Uzaktaki bir dost tarafından aranılmak, sorulmak sevindirmiş, mutlu etmişti kendisini.

Ama, aylarca çekti bu rahatsızlığı. Hele de yazan, sürekli üreten bir kişi için bu tür kazaların, sahibine ne büyük sıkıntılar verdiğini ancak yaşayanlar bilir.

Gazetedeki köşesini başka yazar dostları doldurdu. Aylarca köşesine dönmesini bekledik. Sonunda, yeniden yazmaya başladı; okurlarını, sevenlerini sevindirdi.

1994 yılı kutlama kartıma yanıt alamamıştım. Rahatsızmış demek ki... Şubat ayının sonuna doğru DEVREK POSTASI gazetesiyle ölüm haberi çıkageldi, bizleri derin yasa boğarak. Ne yazık ki şimdi, şiir dünyası YILDIZ'sız, 'Şiir Sofraları' da öksüz kaldı. 'KİMBİLİRKİME MEKTUPLAR'ı, şiirleri yazılmayacak artık. Ama O unutulmayacak, yüreklerimizdeki sevgisiyle, yaşadığımız sürece bizlerle birlikte yaşayacaktır. Yapıtları, ölümsüz şiirleri kuşaktan kuşağa aktarılarak adını yaşatacaktır.

Gönül ister ki, kitaplaştırmayı tasarladığı çalışmaları da kitaplaşarak okur önüne çıksın. Sevenleri, okurları onları da edinip okusun, yararlansınlar.

Yazımı, Sevgili İbrahim Yıldız'ın "Dimyat Yolcusu" adlı şiiriyle sonlamak istiyorum.

ağaç diktim
yol açtım
ev yaptım
bırakıp gideceğim hepsini
sökmek
bozmak
yıkmak
gerekmez ki
şiirlerim nolacak kitaplara girmemiş
ışıklarım
sevgilerim
onlar yanı / bir pirinç tanesi
... azığım tükenmedi

Yıldız'ın kendisine Allah'tan rahmet; geride kalan yakınlarına, sevenlerine, dostlarına ve sanat dünyasına başsağlığı diliyor, anısı önünde saygıyla eğiliyorum. •

kastamonu mektubu

1919'da kastamonu'da kadınlar mitingi

● **Betül Tarıman**

Tarih içinde, birçok uygarlığa tanık olmuş Kastamonu; Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında kendi olanaklarıyla ayakta kalmasını bilmiş gizemli Anadolu kentlerinden biridir.

Milli Mücadelenin başlatılmasında önderlik görevini yapmış, savaş alanının dışında kalmasına rağmen savaşın sıkıntılarından payını almıştır. Savaşa gönderdiği binlerce evladının çoğunun dönüşünü görememiş, bu manevi acılara bir de 1911'den itibaren devam eden savaşların getirdiği ekonomik sıkıntılar eklenmiştir. Savaştan dönen binlerce genç, evini, çocuğunu yerinde bulamamış; bu büyük hüzne karşılık işsizlik de o oranda artmıştır.

Köklü bir tarih ve kültür birikimine sahip olan Kastamonu'da basın hayatı milli mücadelenin kazanılmasında bir köprü görevini görmüştür. Kuva-yı Milliye yanlısı tavrını sonuna kadar sürdüren AÇIKSÖZ, yöre halkının savaşa katılmasında önemli rol oynamıştır. Halkın sevinç ve heyecanını çeşitli sayılarında değişik başlıklarla okuyucuya duyuran gazete, gerçekten de Anadolu'da destan yaratanların yürek kabartan sesi olmuştur. 1914 yılında Kastamonu Lisesi Edebiyat Öğretmenliğine atanan İsmail Habib Sevük, Kastamonu'da, o tarihte yayımlanmakta olan, İttihat ve Terakki Partisi'nin yayın organı Köroğlu gazetesine dört yıl yazılarıyla katkıda bulunmuş, halkın sesini gazetede duyurmaya çalışmıştır.

Kastamonu, yüzyıllar boyu bağımsız bir Türk kenti olmasına karşılık, sömürgeci devletler buraya da gözlerini dikmişlerdir. Gerek iç isyanlar, gerekse Yunan saldırıları sırasında cephe gerisi durumuna düşen Kastamonu, Milli Mücadele sırasında Ankara merkez olunca önemi iyice artmış; Kastamonu-İnebolu hattı, savaşın kazanılmasında önemli bir yer tutmuştur.

Kastamonu halkı, milli mücadele sırasında kurmuş olduğu Gençler Kulübü, İhtiyat Zabitler Cemiyeti, Muallimler Cemiyeti, Piyer Loti gibi kuruluşlarla milli duygu ve düşünceyi güçlendirici çalışmalarda bulunmuştur. Kastamonu Müdafa-i Hukuk Cemiyeti adı altında toplanan bu cemiyetler, gençleri savaşa hazırlamak amacıyla askeri eğitim yapmışlardı.

Kurtuluş Savaşı yıllarında basın alanında söz sahibi olan AÇIKSÖZ gazetesi ise halkı askeri eğitim yapmaya çağırıyor; tarafsız bir yol izliyordu.

Milli Mücadele sırasında Anadolu'da meydana gelen olaylara karşı duyarlı olan Kastamonu halkı, gelişmeleri dikkatli bir şekilde izlemiş; tavrını çeşitli şekillerde ortaya koymuştur.

Kurtuluş Savaşı yıllarının mitingler kenti Kastamonu, savaş yıllarında büyük bir destan yaratan Türkiye'nin, kanayan sesi olmuştur.

Kastamonulu şair yazar Abdulahad Nuri Bey o yıllarda yazdığı bir şiirinde destan yaratanlara şu dizeleriyle katılır:

Türk ülkesi döndü Frengistan'a
İzmir'le Trakya peşkeş Yunan'a
Sevr paçavrası da pek hainane
Mahv edildi Türk'ün hakkı hayatı.

16 Mayıs 1919 günü İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine, "Milli Matem" ilan edilerek Kastamonu ve çevresinde mitingler düzenlenmiş; haksız işgal protesto edilmiştir. Mitinge halk, okullar, askerler, sivil memurlar, medreseler, hocalar ve şeyhler katılmıştır. İzmir'in işgalini protesto için yapılan miting, belki de Anadolu'daki mitinglerin ilkidir. İstanbul'daki Sultanahmet ve Fatih mitingleri daha sonradır.

1919 Eylülünde Kuva-yı Milliye'ye arka çıkan Kastamonu'da, Müdafa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuş; kısa zamanda bu kuruluşun kadınlar kolu da çalışmalarına başlamıştır.

O sıralarda Urfa, Maraş, Antep çevresinin Fransızlara verilmesi üzerine Kastamonu'da düzenlenen mitingden başka, 10 Aralık 1919'da köylü, kentli binlerce kadının katılım ile Kız Öğretmen Okulu bahçesinde Kastamonu Kadınlar Müdafa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Zekiye Hanım, eşiyle birlikte oğullarını da cepheye gönderen Türk anasının duygularını dile getiren, İzmir, Adana, Maraş, Antep, Urfa olaylarını anlatan konuşmalar yapar. Artık meydanlardan yükselen, yanık bir kahramanlık türküsü, cepheden cepheye koşan yorgun milletin gür sesidir.

Zekiye Hanım o çetin koşullarda, şu tarihsel konuşmayı yapar:

"Kardeşler, hemşeriler...

Daha bir sene önce kırmızı rengi ile başımızda dalgalanan büyük bayrağımız, görüyorsunuz ki siyahlara, matemlere büründü.

Savaş meydanlarında yurt ve din

uğrunda yüzbinlerce evladımızı gömdükten sonra; doğruluktan, adaletten bahseden Avrupalılar'ın bir seneden beri başımıza açmadıkları zarar kalmadı. Doğruluktan en çok bahsedenler haksızlığın en büyüğünü yaptılar. Daha dün bizim gibi rahat ve mutluluğu, evi barkı olan İzmir'deki dindaşlarımız, beyaz saçlı kadınlarımız Yunanlılar'ın süngüsünden geçti. Her tarafı yüksek minarelerinden beş vakitte ism-i celalulah seslenilen Adanamız, Antalyamız en sonunda güzel Antep, Maraş, Urfamız elimizden alınmak isteniyor.

Hanımlar... Büyük zararlarımız karşısında çocuklarımızın, kardeşlerimizin kanıyla suladığımız yurdumuzun işgaline, kardeşlerimizin kötü sonlarına susacak mıyız? Hayır!.. Hanımefendiler. Yeniğiz, silahımız yok, fakat göğsümüzde inancımız tüm dünyayı yaratan Allah'ımız var. İşte biz de inancımıza, Allah'ımıza dayanarak haksızlıklarını yüzlerine vurur ve dünya önünde duyurdukları adaleti isteriz.

Hanımlar!.. Dünyayı kaniara boğan, insanları tavuklar gibi boğazlayan erkeklere başvuracak değiliz. Bizim gibi şefkatle, merhametle düşündüklerine inandığımız İtilaf Devletleri'nin büyük kadınlarına başvuracak ve birer telgrafla bize yapılan haksızlıkları yazacak ve anlatacağız. Eğer onlar da hakkımızı vermezlerse yavrularımızın kaniarına kendi kanlarımızı karıştırarak, erkeklerimizle bir yerde, dinimiz ve özgürlüğümüz için haksız, acımasızları tarihin lanetlerine bırakarak şehametle öleceğiz." (I)

Binlerce kadının katılımı ile gerçekleştirilen miting, söz alanların etkili konuşmalarıyla, daha da coşkulu hale gelmiş; alınan kararlar kentin ileri gelenlerinin imzalarıyla gerekli yerlere ulaştırılmıştır.

10 Aralık 1919 kadın mitingini izleyen, Maraş'daki katliamı kınayan bir başka mitingin yine Kastamonu'da gerçekleştirildiği görülmektedir. Nasrullah Meydanı İstanbul'un işgali üzerine 17 Mart 1920 günü yeni bir mitinge sahne olmuştur.

Gerçekten de günümüzde kadınların toplumsal ilerlemeden paylarına düşeni alamadıkları bir dönemde, böyle bir hareket Milli Mücadele yıllarının kadınlarının sorunlara duyarlı olduklarını göstermesi bakımından hayli önemlidir. Dileğimiz: yüzyıllardır hep ikinci sınıf vatandaş olarak görülen kadının toplumsal yaşamda gerçek anlamda yerini almasıdır. ●

(I) Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu. Tebliğler s.137, 19-21 Ekim 1988 Kastamonu.

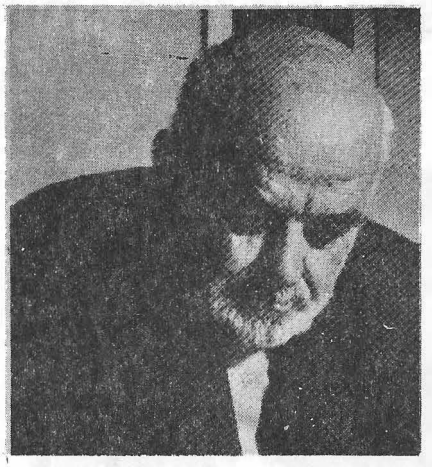

İbrahim Yıldız
1928 – 13 Şubat 1994

portreler

Osman Bolulu

uzak tepelerin ardındaki **ibrahim**
çevrenini aydınlatacak bir **yıldız**dı
benim bildiğim
kıraçlarda kendiliğinden açan
kokusu iğvasız bir çiçekti
yürek duruluğunda çimdiğim

"bir ibrahim" için

Ömer Kayaoğlu

Daha önce
Sadece
Pos bıyığı vardı,
Şimdilerde
Birkaç yıllık sakal
"Bir İbrahim"i göndermiş
Bu kaçıncı çiçekli dal

Çekilmeden köşesine
Bal şerbeti doldurmadadır
Fağfur şişesine

Bitince şiir
Tarih yerinde
Bir çift kumru sevişir

doğumunun 80. yılında

ses bayrağı bir şair: dağlarca

• Mehmet Güler

Fazıl Hüsnü Dağlarca, doğumunun 80. yılında.

"Fransızca benim anavatanım" diyor A. Camus.

Dil sevgisini A. Camus kadar güzel dillendiren bir şairimiz var: Fazıl Hüsnü Dağlarca. Dağlarca, "Türkçem, benim ses bayrağım" derken, en az A. Camus kadar içten, sevgi dolu bir söyleyişi yakalıyor.

Şairce söyleyiş bu. Bir şairin yüreğinden taşan dil sevgisinin sıcak, içten, özgün bir anlatımı.

İnanıyoruz ki Dağlarca'nın bu güzel söyleyişe ulaşması kolay olmadı. Bu güzel dizeyi, bu özgün söyleyişi raslantılarla yakalamadı. Bir başka deyişle, bir atımlık baruttan elde etmedi bu büyülü dizeyi. Şiirin yüz metre, maraton koşularından çıkardı. Koca bir şiir dünyasından, dil sevgisinden damıttı. Dağlarca'nın şiirlerinde kendine özgü bir duruş vardır. Hiçbir şaire benzemeyen, hiçbir edebi akıma girmeyen özgün bir duruştur bu. Onun en küçük bir dizesinden, ya da koca bir şiir dünyasından yola çıkınız, sonunda şiir iklimine varırsınız. Büyülüdür o iklim, sıcaktır. Türkçe'nin tüm güzellikleriyle doludur. Bireyden topluma, ulusaldan evrensele açılan zenginlikler vardır.

Okulla, kitapla tanışıp da Dağlarca'nın şiirleriyle tanışmayan yok gibidir. Büyük olasılıkla ulusal bayramların birinde ondan şiir okumuştur. Ya da okuyan arkadaşının, öğretmeninin şiirine konuk olmuştur. 10 Kasımların en içli şiirleri kuşku yok ki Dağlarca'dandır. 23 Nisanların çiçekli bahar dalına benzeyen şiirleri yine ondandır. Dağlarca, Türkçe, Edebîyat kitaplarında da gelip bulur sizi. Ne yapar eder, yüreğinizin, bilincinizin bir sevgi köşesine taht kurar. İşte epik bir şiiri:

Mustafa Kemal'i gördüm düşümde,
Daha, diyordu.
Uğruna şehit olasım geldi hemen,
Sabaha diyordu.

Al bir kalpak giymişti al,
Al bir ata binmişti, al.
Zafer ırak mı dedim,
Aha diyordu.

Bu örnekler o kadar çok ki. İşte o şiir ikliminden bize doğru esen ılık bir rüzgâr daha:

Mustafa Kemal'in Kağnısı

Yediyordu Elif kağnısını
Kara geceden geceden
Sanki elif elif uzuyordu, inceliyordu,
Uzak cephelerin acısıydı gıcırtılar
İnliyordu dağın ardı, yasla
Herbir heceden heceden

Dağlarca'nın şiiri, hece ölçüsüyle yazılan şiir oluşumunu tamamladığı zaman devreye girmiştir. Şiirimiz için yeni bir ufuktur bu. Onun şiiri hiçbir akımın, ya da ekolün tutsağı değildir. Bağlı olduğu dünya görüşü ise Cumhuriyetin, Atatürk'ün getirdiği değerlerdir. Bu değerlere usun, yüreğin bilinçli bağlanışıdır. Dağlarca, bağlandığı değerleri bir kalıp, bir doğma olarak ele almaz. Onlar özgür, değişebilirliği olan değerlerdir. Yozlaşma adına da bir değişme değildir bu. Ayakları bu topraklar üstünde olan, ulusal, evrensel kültürle beslenen çağdaş bir değişmedir.

Dağlarca'nın ileriye bakışı, geride bıraktığımız tarih kültürünü yadsımak anlamına gelmez. Yaratılmış, yarınlara ışık tutacak değerler olarak bu tarih kültüründen de yararlanır. Kurtuluş Savaşı'mızı işlediği Üç Şehit Destanı adlı yapıtı bu türün soy yapıtlarından birisidir. İşte bir örnek:

Ankaralı Hasan Bağlamasını Yanından Ayırmazdı

Altı kere aldılar şehitler tepesini,
Altı kere geri aldık.
Ovalar şahidimiz,
Sonunda biz aldık.

İlle dermiş gâvur,
Gülerim illesine!

Gece atar, gündüz atar, yorulmaz,
Delik delik oldu nazlı yer.
Yanaşmaz ki iki nefes sorasın,
Kimi arar, ne söyler?

Deli midir, kör müdür,
Şaşarım güllesine!

Yaralarım köyceğizi düşünür
Kanımın boşuna akası yok.
Düşmana malûm ola,
Dipçiğim yüreğimdir çarpınca, şakası yok

Ayacığıma düşmüş,
Acırım kellesine!..

Dağlarca'nın şiirlerinde ele almadığı izlek yok gibidir. Ulusal değerlerin tümü (Cumhuriyetçilik, Atatürkçülük, yurt sevgisi, bağımsız yaşama isteği, sömürüsüz bir dünya...) doğa sevgisi, savaşsız bir dünya, barış özlemi, bilimin getirdiği değerlere bağlılık, din, tarih bilinci, ölüm korkusu, insan sevgisi (en çok da çocuk sevgisi), yaşama sevinci gibi insani,evrensel izlekler onun şiirlerinde çiçek açar. Ulusal, evrensel sorunları kendine özgü bir söylemle harmanlayan sıcak bir soluktur onun şiirleri:

Söyle Sevda İçinde Türkümüzü

Söyle sevda içinde türkümüzü,
Aç, bembeyaz bir yelken.
Neden herkes güzel olmaz,
Yaşamak bu kadar güzelken?

İnsan, dallarla, bulutlarla bir,
Aynı maviliklerden geçmiştir.
İnsan nasıl ölebilir,
Yaşamak bu kadar güzelken?

"Ben şiiri koklayarak bulurum", diyor Dağlarca. Bunu sezgi anlamında kullandığını sanıyoruz. Bize göre salt koklayarak değil bilinçle, kültürle, yetenekle, en çok da emekle-çabayla buluyor şiiri. Uluslararası "Şiir Formu Pittsburg (Amerika), 1974 Struga (Yugoslavya) Şiir Festivali 13. Altın Çelenk Ödülü"nü alan, "Yaşayan Türk Şairleri Arasında En Güçlü Şair" sevilen Dağlarca, şiirlerinin niteliği kadar niceliğiyle de önde giden bir şairdir. Onun kadar üretken başka bir şair yok dense abartı olmaz. Dağlarca bir şiir tankeridir. Her zaman doludur onun içi. Cemal

Süreya'nın, 1940 yılında yayımlanan Çocuk ve Allah'ı edebiyatımızın başyapıtı olarak selâmlaması boşuna değildir. 1940 yılından günümüze kadar pek çok yapıta imzasını atan Dağlarca'nın şiirimize nice soyyapıtlar kazandırdığı yadsınamaz bir gerçek.

Dilimizi en çok şairler seviyor. Bize dilimizi en çok da şairler sevdiriyor. Gelin de sevmeyin Türkçe'yi. Gelin de Türkçe'nin güzelliklerinden damıtılmış bu şiiri sevmeyin:

Severim kuş olanı
Gecesi düş olanı
Elinde ayağında
Türküsü iş olanı

Karanlıkta alla gider
Gelin pulla gider
Kuşla gelir açlığım
Dışarı yolla gider

Dağlarca, Malazgirt Ululaması adlı yapıtında Anadolu'yu yurt edinen insanlarımızın umutlarını, dirençlerini dillendirir. Burada saldırganlık, yağmacılık yok, yurt edinmenin kutsal savaşı var. Bundan dolayıdır ki Türk askeri Anadolu'ya yıkarak sahip olmak istemez. Tersine, onu koruyarak, yeniden var ederek vatanlaştırmak ister:

Sen sağdaki Komutan Kardeş
Ol o dere
Bürün ekinini otunu o derenin
Yayını gere gere
Bekle dur

Sen soldaki Kardeş
Ol öteki dere
Bürün cevizini iğdesini o derenin
Karışırken soluğun yellere
Umudunu çiçekle dur

Yedi Memetler adlı şiir kitabında ise Asker Olmak adlı şiiri söyledir:

Ağam askerlik neymiş
Çıkmış anasın koynundan,
Yürek yellere değmiş

Ağam askerlik neymiş
Su ata
At bana değmiş

Ağam askerlik neymiş
Kişi olmuş kocaman,
Kişi silaha değmiş

Dağlarca bir devrim bekçisidir. Cumhuriyet ilkeleri karşısında gece gündüz nöbet tutar. Silahı kalemi, devrim marşı şiirleridir. Kubilay Destanı adlı kitabı devrim bekçisi bir şairin nöbet defteridir. Cumhuriyet düşmanı Derviş Mehmet'le, devrim şehidi Kubilay şiirin şu büyülü sözcükleriyle çizilir:

Tanrı Sever Aydınlığı

Bismillah derdemez daha bismillah,
Kalkarız dağbaşlarından daha güzel,
Yobaz, sen Allah'a daha uzaksın.

Bismillah derdemez daha bismillah,
İçimiz dışımız daha yaşamak,
Yobaz sen Allah'a daha uzaksın

Bismillah derdemez daha bismillah,
Bütün yeryüzü, bütün insanlar daha iyi,
Yobaz sen Allah'a daha çok uzaksın.

Kubilay

Yedek asteğmen Kubilay bir öğretmendi,
Bir ışıktı incecik.

Mustafa Kemal'in devrimleriyle büyümüş
Başaklarla sarı
Kavaklarla yeşil
Irmaklarla ak
Gündüzü yurt üzreydi
Yurt üzreydi geceleyin gördüğü düş
Yedek asteğmen Kubilay bir öğretmendi,
Bir ışıktı hiç sönmeyen

Yurt sevgisini dile getirdiği şu şiiri duru dağ suları gibidir:

Sen benim Türkiyemsin
Öyle büyüksün ki
Nereye gitsem senin bir ucun

Sen benim içimde
Çoğalırsın
Analardan oğullara dek

Sen benim yaşayan uğultum
Çiçeğe durunca
Dağ taş

Sen benim acıktığım öğle üstleri
Sarıdan sarıdan
Sen benim buğdayımsın düzlerde

Dağlarca, tüm has şairler gibi dünyayı daha güzel, daha yaşanası kılmak için uğraşır. En coşkulu, en sevdalı şiirler söylerken bile yüreği sargıdadır onun. Gönlümüzce kalkındırıp uygar kılamadığımız Anadolu'nun acısı hep içindedir. Bunun da başat suçlusu aydındır, kendisidir. Bu yüzdendir ki başkasını suçlarken kendini soyutlamaz. Eleştirilerini her zaman özgeci bir tutum içerisinde sürdürür:

Sivas o daha Sivas, o bizim suçumuz
Erzurum o daha Erzurum
Dağların yolcularla, yolcuların dağlarla yürüdüğü yer
Bayburt daha Bayburt, bir çukurda uçmak için
bekleyen kartal
Erzincan o daha Erzincan, o bizim suçumuz,
dinler misin?

Yurt topraklarının yellerle, sellerle erozyona uğraması gibi, yurt dışına sürüklenen gurbetçi insanlarımızın, kaybolan değerlerimizin de acısını duyar. İç kanamasından duyulan bir acıya benzer şu şiir:

Ana ver çıkınımı, gün doğdu yolum gider,
Kırk bin köyden öteye
Sanki ayağım kalır yurdumda, elim gider,
Dağ sollanır, yıldızlar yaklaşır kavaklara
Asyadan çağlar üzre doğmuş masalım gider

Yavuklum, erim gider, gelinim, dulum gider,
Leylaklar çığrışırken maviliğin gök boyu
Yellerde uça uça, kınalı tülüm gider
Dinlemezler, aldırmazlar neylesem
Karanlık türkülerden bir büyük bölüm gider

Van'dan sarım, hey hey, Konya'dan alım gider,
Ak gövdemi sustuğunda dinlerim.
Yalnayak ovalardan tepegöz çulum gider,
Bir Kayseri heybesi
Bir Sivas kilim gider.

Dağlarca bir duygu adamıdır, ama duyguya tutsak değildir. Doğaya ve insanlara duygu odağından bakarken usu da yadsımaz. Duygusallığı gözü kapalı bir edilgenliğe dönüşmez. Özellikle insanın kötülüklerini, aymazlıklarını gördüğü zaman eleştiri oklarını batırır. Elbette şairce, sözün büyüsünü kullanarak:

Bu Eller Miydi?

Bu eller miydi masallar arasından
Rüyalara uzattığım bu eller miydi?
Arzu dolu, yaşamak dolu,
Bu eller miydi resimleri tutarken uyuyan

Bilyaların aydınlık dünyaları,
Bu eller miydi hayatı o dünyaların?
Altın bir oyun gibi eserdi
Altın tüylerinden resimlerin

Topraktan evler yapan bu eller miydi?
Ki şimdi değmekte toprak olan evlere
El işi vazifelerinin önünde

Tırnaklarını yiyerek düşünmek ne iyi.

Kaybolmuş, o çizgilerden
Falcının saadet dedikleri
O köylü çakısının kestiği yer
Söğüt dallarından düdük yaparken...

Bu eller miydi kesen mavi serçeyi?
Birkaç damla kan ki zafer ve kahramanlık.
Yorganın altına saklanarak
Bu eller miydi sevmeyen geceyi?

Ayrılmış sevgili oyuncaklardan,
Kırmış küçük şişelerini,
Ve her şeyden ve her şeyden sonra
Bu eller miydi Allah'a açılan.

Dağlarca, yüreğini ikiye bölmüş gibi. Bir yarısını ülkesine adamışsa, ikinci yarısı kesinlikle yeryüzü içindir. Yüreğinin bir yarısını büyük insanların sevgisi doldurıyorsa, ikinci yarısında kesinlikle çocukların sevgisi vardır. Bu yüzdendir ki, o, Türk şiirinin yüzünü ağarttığı gibi, çocuk edebiyatının da yüzünü ağartmıştır. Onun çocuklara karşı ilgisi moda rüzgârlarının geçici ilgisi değildir. Köklü, gerçek bir sevgidir. 1940 yılında yayımladığı Çocuk ve Allah adlı şiir kitabıyla başlayan, Kuş Ayak'tan, Yanık Çocuklar Koçaklaması'ndan, Açıl Susam Açıl'dan, Yeryüzü Çocukları'ndan, Arkaüstü'den, Yazıları Seven Ayı'dan, Yaramaz Sözcükler'den, Balina Ile Mandalina'ya... uzanan renkli bir samanyoludur onun çocuklar için yazdığı şiirler. Bu ilgi hiç eksilmeden sürmüştür. Çünkü o, hangi yaşta olursa olsun içinin çocuğuyla başbaşadır. O çocuğu yitirmemiştir, öldürmemiştir. Çocukça gülebilen bir şairdir o, çocukça sevinebilendir.

Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı şiir kitapları genel olarak konuludur. Bir öyküden yola çıkar, şiirler birbirini bütünleyerek sürer. Bir romana konu olacak olayda bile öğreticiliğe (didaktik) düşmez. Epik ve lirik kalmasını bilir. Sözünü inceltip damıtır. Şiir duyarlığı, dil güzelliği gözardı edilmez. Senfonik müzik gibi çok sesli bir söyleyiş yakalanır.

Bu kitaplardan birisi Yazıları Seven Ayı'dır. Dağlarca naif bir konuyu yakalamış gibidir. Tüm saflığıyla, içtenliğiyle yazıları (okumayı-yazmayı) seven ayıyı konuşturur. Ayıcık, bu özlemine ulaşmak için türlü savaşımlar verir. Doğruların, gerçeklerin, güzelliklerin ardından koşan tüm insanlar gibi onun da başına türlü kötülükler gelir. En sonunda Ayıcık'ı kudurmuş diye vururlar. Ölürken elinde bir kitap vardır. Ayıcık, kurşunu yiyince ağzından acıyla son olarak kocaman bir "A!.." harfi çıkar:

.....
En arkadaki tüfekli adam
Yaklaştı Ayıcığa, durdu
Tüfeğini oturttu omuzuna
Alışık ellerle
Nişan aldı iğrenç
Namlusu adamın
Uzun uzundu uzundu
Pat-
ladı tüfek
Ayıcık son kez
Açaraçmaz haykıran ağzını
Büyüdü ağzında
Koca bir kan
Kocaman bir A olarak

Dağlarca'nın Balina İle Mandalina adlı çocuk kitabı da çok farklı bir yapıt. Bu şiirler demetinin yine bir öyküsü var. Kısaca şöyle: Kutuplarda seyreden gemide bir çocuk vardır. Elindeki mandalinayı denize düşürür. Bu soğuk sularda yaşayan Balina mandalinayı görür. Onun sıcak iklim meyvesi olduğunu anlar. Mandalinayı alarak yetiştiği ülkenin sularına (Akdeniz'e) getirir. Dostluk, sevgi dolu bu yolculuk balinanın acılı sonunu hazırlar. Tıpkı Yazıları Seven Ayı'nın sonu gibi... Balina'yla Mandalina'nın dost yolculuğundan bir bölüm:

Köpükler, Köpükler

-Olmuştuk
Sanki üç kişi olmuştuk
Gök balina bir,ben iki
Köpükler üç

Kuşlar geçiyordu gülümseyerek
Yüksele alçala biz
Gökbalina bir ben iki
Köpükler üç

Bulutlara varıyorduk
Uçuyorduk yıldızlara
İçimiz umut dolu
Gökbalina bir ben iki
Köpükler üç...

Dağlarca, sözcükleri biraraya getirip şiirini kurduğunda, sözün büyüsüyle ilgili tüm güzellikleri de kurup çatmış demektir. Okunduğunda dil tadı hemen görülür. Sözcükleri öyle dizer, onlar arasındaki gizli sese o kadar önem verir ki, şiir okunup bittiğinde kulağımızda bir musiki kalır. Onun şiirlerini okuyup da sevmeyen, güzel Türkçemize hayran olmayan yok gibidir. Dilimize, "Türkçem, benim ses bayrağım" diyecek kadar aşıktır o. Bu aşkla yazılmıştır onun şiirleri. Elbetteki bu aşk, sevgi yaratacaktı o güzelim şiirleri. Öyle de oldu. Sözcükler ulusal, evrensel sevgide çiçek açtı onun dilinde.

Ana Okuluna Uyanmak

Serçeler
Ana okullarına
Gider besbelli
Gitmeseler
Ta erkenden
Uyanmazlar besbelli

Onun çocuklar için yazdığı şiirleri okurken dünya yıkanıp arınmış gibi; çocuk saflığında elbette:

Boyalar

Yeşil çalışkandır
Kırmızı yaramaz
Sarı uykucu
Ak yıkanmış
Kara korkak
Ben erkenden
Ana okuluna giderken
Yeşil gibiyim.

Hakan

Anne saat tam dokuz
Allah rahatlık versin mi?
Bakar mısın
Yıldızlar amma da uzak

Başım kocaman olmuş derslerden
Anne büyümüş mü gözlerim?
Örtmek istiyorum artık kirpiklerimi
Işığı sevmiyorum da

Anne yatak buz gibi ayaklarım üşür
Uzatıyorum buz gibi karanlığa
Gece uykusuz apaçık
Anne üşür mü evimiz?

Kardeşlik

Birbirimize
Kardeş derken
Neden
Su içer gibiyiz?

Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Türkü söylüyor gibiyiz?

Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Doyuyor gibiyiz?

Güzel Türkçemizin ses bayrağı Fazıl Hüsnü Dağlarca ve şiirleri hep gönderde çekili duracak, bundan hiç kuşkumuz yok... ●

göçmen kuş

Neriman Calap

yüreğin özlemi gözlerine koşuyor
gurbet yolcusu göçmen kuş
hücrelerin çileydi / göğe ağdın
onulmaz kırık kanadınla
dönülmez yolların yolcusu

karanlık bulutları yüklenip
uzaklığı taşıdın yüreğinde
bak şimdi yalnızlığına sürgün

belirsizliğe tutsak yaşamıştın
taş tablet yasalara göre
yasak sevgini

beyninde çıkışsız bir sancı
kapandı gökyüzü bütün yıldızlara
uç/git artık
özlemin yağmurlu yollarına
belki yine görüşürüz
bilinmez bir baharda

ne aslı ne de kerem

Mustafa Yıldız

Mutluluğu getirmesini düşlediğimiz Ankakuşu
Daha Kafdağı'ndan çık(a)madan ölmüştür

Yüreksiz insanlar sevemezler
Sevmişse yüreğimiz sevmiştir

İçinde bir gülüşün bulunmadığı
Her düşünce eksik ya da yanlıştır

Ne Aslı ne de Kerem'dir yanan
Gerçekte hiç sevmeyenler yanmıştır.

atatürk, türk devrimi, gençlik konusunda*

● Mustafa Duman

"Türk genci devrimlerin ve rejimin sahibi, koruyucusudur. Bunların gerekliliğine herkesten çok inanmıştır."

K. Atatürk

Sosyal anlamda devrim toplum varlığına temel olan ilkelerin yerine yenilerini getirmektir. Devrimci bu yolda düşünce ve eylemleriyle önder olan kişidir. Ya da önderin çevresinde toplanan kadrodur.

Türk devriminin önderi Atatürk, kadrosu da Atatürk kuşağıdır. İzmir'in kurtarılmasından sonra kendisini kutlamaya gelenlere Atatürk: "Asıl önemli iş şimdi başlıyor." demişti. Ulusal varlığımızın devamı için devrimlerin gerekliliğini bu sözleri ile belirtmişti. Atatürk bu yolda çalışarak Türk devrimini yarattı. O, Türk ulusunun yaşantısını karartan ilkeleri söküp atarak yerlerine yenilerini koydu. Bu devrimlerle ulusunu aydınlığa çıkardı. Tutsaklıktan kurtulup uygarlık alanında ilerlemek için gerekli olan buydu. O'nun Türk devrimine verdiği önem buradan gelir.

Bağımsızlık, cumhuriyetçilik, halkçılık, devletçilik, inanış özgürlüğü ilkelerine dayanıyordu Türk devrimi. Ulusal varlığımızı sürdürme, devrimleri koruma düşüncesi sürdürücü, koruyucu bir güç arattı Atatürk'e. Bu gücün "gençlik" olduğunu gördü. O'na göre, kafası, kolu çalışan kişiler gençti. Gençliğin gücüne, yaratıcılığına güvendi. Devrimlerin bekçiliğini ona verdi. Bu düşüncesini şöyle açığa vurdu: "Ey yükselen yeni nesil, gelecek sizsiniz. Cumhuriyeti biz kurduk. O'nu yükseltecek, sevdirecek sizlersiniz."

Atatürk gençliğe niçin güvendi sorusu sorulabilir. Bir kez, Türk devrimini yaratan kuşak da genç kuşaktı. Sonra Atatürk ulusun yol göstericiliğine inanıyor, doğa yasalarının şaşmadığını biliyordu. İlerleyen bilincin, sürekli değişimi, gelişimi getirdiğini görüyordu. Bu yeniliklere ayak uyduramayanlar silinip gidiyordu tarih sahnesinden. Osmanlı Devleti gibi. Yeniliklere bilinçli bir şekilde uymak çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için gereklidir. Atatürk bunların tümüne tanık olduktan sonra Türk devriminin bekçiliğini, gençliğin çelik kolundan, ilerici düşüncesinden başka hangi güce bırakabilirdi?

Ve uygarlık genç elerin, genç düşüncelerin gölgesinde ilerler. Önemli neden bu olsa gerek. ●

Hizmet gazetesi, 20 Mayıs 1963

**KIYI'nın notu: Bu yazı, araştırmacı - yazar dostumuz Mustafa Duman'ın 17 yaşında Trabzon Lisesi öğrencisiyken yazdığı ve katıldığı yarışmada dereceye girdiği bir yazıdır. O yılların bir öğrencisinin duyarlığı açısından yayımlanmasında, okunmasında yarar gördük.*

dalak kesme

● İsmail Karaahmetoğlu

İnce bileklerimde iplik, omuzbaşlarımda karaağaç, çörekotu, gök boncuk eksik olmazdı. Anama göre onlar yaşatırdı beni, bir de köy imamı. Köy imamında dokuz yasin okunmuş göztaşı bulunurdu. Kel başıma, göztaşı ile yağ karılıp sürülürdü. Anam, okuta okuta kelimi gidermiş. Kelim gitmiş ama, boyum da kısa kalmış. Yer gök dua ile. Anam boyuma da okutsa uzarmış...

Köyde herkesi sıtma tutardı. Kimilerine göre, sıtma, bizim köye Tosya köylüklerinden gelmiş. Köyün muhtarı, Tosyalılara ilk kez bir tarla çeltik ektirmiş. Köylü çeltik ekimini görüp öğrenince, devrez boyu pirinç tarlaları ile dolmuş. Sivrisinek çoğalmış. Sivrisineğin sıtma yaptığını asker ocağında duyanlar olmuş...

Sıtmalılar, kerpiç duvar diplerinde uyuz keçiler örneği titrerdi. Tanrının işine karışılmaz, kul azmayınca Tanrı yazmaz diye kimse ilgilenmezdi.

Hacı İmamın karısı Mandıralı, sıtmalılara acır dalaklarını keserdi. Hacılarlı ebeden el almış. Ona uzak köylerden bile dalak kestirmeye gelirlerdi. Dalağı kesilen çok kişinin sıtmasının geçtiğini, bu ocaktan daha keskinine düşemediklerini söylerlerdi. Arada bir beni de tutardı sıtma. Anam, nazardan sanıp kurşun döktürürdü. Eriyen kurşun parçaları el gibi ileri geri uzamış, kurşun tavasınının başına toplanan kadınlar: "Dillerine köz düşsün. Hiç böylesini de görmedik. Tu tu maşallah maşallah" diye diye tavanın içini tükrüğe boğarlardı.

Anam: "Kız mandıralı hala, bu beşinci kurşun döktürüşüm. Oğlanın sıtması geçmedi. Bir de dalağını kesiver."

Beni arka üstü yatırdılar. Karnımı açtılar. Mandıralı hala: okuyup üfleyerek, şiş karnımın üzerini kömürle çizdi. Hiç kıpırdama, korkma. Dalağını kesip seni sıtmadan kurtaracağım dedi. Eline baltayı aldı. Seke seke üzerime gelerek: "Yemen ellerinden sahra çöllerinden dalak kesmeye geldim. Keserim.

Anam: "Kesemezsin.

- Keserim.

- Kesememezsin.

- El benim elim değil, Fadime anamın eli. Keserim. Kestim...

Hiç korkmazdım ne dalak kesenden ne de baltasından. Her sıtmalının dalağı böyle kesilirdi. Kurşun döktürüp dalağım kesilince ben de mutlu olurdum anam da...

Evimizde imamın yazdığı muskalarla, babamın gazilik madalyasından başka süsümüz yoktu. Babam, Gazi Muallim Mektebine (Gazi Eğitim Enstitüsüne) kapıcı olarak girmişti. Orada okuyan öğrencileri gördükçe beni düşünürmüş. Köyümüzde okul yoktu. Yakınımızdaki Belören Köyü İlkokulu 1911 yılında açılmış. Babam, Ankara'dan mektup yazmış. Bu okula kaydımın yapılmasını istemiş. Bir cuma günü dedemle Belören İlkokuluna gittik. Öğretmen Seydali Bey, kaydımı yaptı.

Bugün gibi anımsıyorum. Kaydımın yapıldığı gün son derste öğretmen: "Pazardan birer kutu tebeşir aldırın" diye sıkı sıkı uyarmıştı bizi. İlçenin pazarı cumartesi günüydü. Ben tebeşir sözünü ilk kez duymuştum. Unutmamak için beş on kez yineledim. Unutmadan söyledim dedeme. Dedem pazara giderken: "oğlana tebeşir alacağım. Semerin kaşına bir torba asın." demişti. Anam da belki sulu bir şeydir diye heybeye bir bakraç yerleştirmişti.

Dedemin pazar dönüşünü sığırı danayı bekleyen çocuklarla bekledim. Dedemin elinde bir ak kutu. Aldım oğlum. Al, dikkat et kırılmasın diye eşeğin üzerinden uzattı bana. Evde, anam dedem ninem "neşelde güzel şeymiş" diye elden ele gezdirerek sevip durdular. Pazartesi günü, anamın sırtında götürdüğüm ak kutuyu öğretmenime verdim. Kağıdını yırttı. Karatahtaya yoğurt gibi bir A yazdı.

Koskoca köyden Cumhuriyet döneminin okuyan tek öğrencisiydim. Eski yazıyı, bir tek Bölükemini Ali Dayı bir de köy imamı bilirdi. Yeni yazılı mektuplar, yaban köylerin okur yazarlarına götürülür okutulurdu. Çakırın Kızı Hala, okula yazıldığımı duyunca, oğlu Mustafa'dan gelen asker mektubunu evimize getirdi. "Kız Ayşa, senin oğlan okula gidiyor. Şu mektubumu okuyuversin" dedi. Anam: "Kız Hala, o daha okula yazılalı bir hafta oldu. Öğrensin de okusun" deyince: "aman tez okusun, ben uzak köylere gidip kimseye okutamam..." Ben, bir ay sonra okurum deyince: "ah oğul, ben bu mektubu bir ay sandığımda saklayacağım." dedi.

Bir yandan da köylüler, köy odasında Karagöz gazetesini okumamı istiyorlardı. Öğretmenim, okumayı bir ayda söktürdü. Çakırın kızı Hala, kuşağının arasına yerleştirdiği yumurtalarla, mektubunu getirdi. Okuyuverdim. Çeşmede tüm köy kadınlarına yaymış. "Oğlan, saldır saldır mektup okuyor, bin kere maşallah" demiş.

Her cumartesi, pazar akşamları köy odasında Köroğlu gazetesini okuyordum. On yıl askerlik yapmış, köyün en çok sevilen insanı Ahmet Çavuş: (Gaz lambasını tutarak) "Anay eşşoğlu eşek, gavurga yer gibi okuyor. İsmail, şu kalın yazıları oku. Gazi Mustafa Kemal ne diyor? İngiliz gavuru ile aramız nasıl?" diye sorar, her resmin altını okuturdu.

Okulumda, sıtmanın sivrisinekten, hastalıkların mikroplardan geçtiğini öğrendikçe seviniyordum...

Birgün Eşref Hoca, caminin önüne çağırdı. Elini öptüm. "Bakıyorum okula gideli muska yazdırmıyorsunuz. Neler okuyorsun okulda?" Diye ince ince sormaya başladı. Başparmağının ucundaki yarayı görünce: "Hoca Efendi, bu açık yara mikrop kapar" der demez "Ah gavur ah! Allah isterse saniyesinde iyileştirir. Allah'ı unutturdular da mikropları mı öğrettiler sana." demişti.

Okuduğum mektuplara, okuduğum Köroğlu gazetesine imrenenler, çocuklarını benim okuduğum okula yazdırdılar. İlkokulu bitiren çocukların babaları Ankara'ya İstanbul'a göç ettiler. Çocuklarını okuttular. Eşref Hoca İstanbul'a kızının yanına gitti. Önce baş parmağını sonra da bacağın kestiler. Bu gerçeği bilenler; üfürükle, muskayla, dalak kesmeyle yaşamın nereye varacağını hem gördüler hem de yaşadılar... ●

bize gönderilenler

– SIRADIŞI, Talip Apaydın, Öyküler, Prospero Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 100 s.

– TANÇİÇEĞİ, (Önceki Yapıtlarından bir Seçki) Yekta Güngör Özden, Şiirler, Fe Yayınları, Ankara 1994, 207 s.

– KAÇIŞ DÜŞLERİ, Gülseren Engin, Öyküler, Demet Yayıncılık Öykü Dizisi, İstanbul, Mart 1994, 95 s.

– SÖZ GÜNEŞİ, Hasan Akarsu, Şiirler, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Nisan 1994, 64 s.

– PICASSO'NUN GÜVERCİNİ, Muhsin Şener, Denemeler / İncelemeler, Prospero Yayınları, Ankara, Mart 1994, 115 s.

– DÜŞ SEVGİNİN PEŞİNE, Suna Tanaltay, Denemeler, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993, 159 s.

– GÖRÜNTÜ ve GERÇEK, Ümit Sarıaslan, Denemeler, Prospero Yayınları, Ankara, Nisan 1994, 160 s.

– SONRA YAZI VARDI, Mehmet Yaşar Bilen, Deneme - Eleştiri - İnceleme, Karşı Yayınları, Ankara, Temmuz 1993, 144 s.

– İSTİKBAL GAZETESİNE GÖRE ATATÜRK'ÜN TRABZON'A İLK ZİYARETLERİ, Hazırlayan: Veysel Usta, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Trabzon 1993, 24 s.

– AŞKI ÇEYREK GEÇE, Mehmet Güler, Öyküler, Cem Yayınları, İstanbul, Kasım 1993, 160 s.

– MAYISTA ÜZGÜN GÖNLÜM, Gülsüm Akyüz, Şiirler, Demet Yayıncılık, Kasım 1993, 80 s.

– İLK DERSİMİZ ATATÜRK, Osman Bolulu, Yardımcı Ders Kitabı. Gri Yayınları, (1. Basım, Ankara 1981, Duruluk Yayınları) Ankara, Ocak 1994, 133 s.

– YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU (Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler) Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara, Kasım 1993, 150 s.

– YAŞAR KEMAL, (Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler) Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara, Eylül 1993, 188 s.

– GÖNÜL KAÇANI KOVALAR, (Memduh Şevket Esendal) Derleyen/Basıma Hazırlayan: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ankara, Kasım 1993, 239 s.

– SÖYLE GÖLGEN DE GİTSİN, Hüseyin Ferhad, Şiirler, Ekin Yayınları

– YOKSUN, Türkan Yeşilyurt, Şiirler, Karşı Yayınları, Ankara 1993, 32 s.

– REŞAT NURİ GÜNTEKİN (Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler) Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınları, (İkinci Basım) Ankara, Kasım 1993, 197 s.

– ÇATIDAKİ ÇIĞLIK, Hilmi Kayıhan, Şiirler, Kendi Yayını, Ankara, Aralık 1993, 64 s.

– BİR HÜZZAM ŞARKI, Bilal Kayabay, Şiirler, Gri Yayınları, Ankara, Kasım 1993, 64 s.

– YOL BOYU NOTLARI, Hilmi Haşal, Şiirler, Yeni Biçem Yayınları, Bursa, Ekim 1993, 48 s.

- KARIN ALTI KARDELEN, Ali Balkız, Öyküler, Cem Yayınları, İstanbul, Kasım 1993, 120 s.

– İKİ YAKASI MAVİ, Efe Güzelgöz, Şiirler, Tını Yayınları, Adana, Kasım 1993, 80 s.

– GÜLDÜŞÜN, İsmail Karaahmetoğlu, Koşuklar, Kendi Yayını, Ankara, Ekim 1992, 62 s.

– BATIYA GÖÇÜN SANATSAL EVRELERİ, İnceleme - Araştırma, Cem Yayınları İstanbul, Aralık 1993, 216 s.

– GÖKSEL MUTLULUK, Charles-Ferdinand Ramuz (Çeviren: Tuna Ertem) Öyküler-1, Gündoğan Yayınları, Ankara, Aralık 1993, 270 s.

– CAN PAZARI, Fikret Otyam, Gezi Notları / Ropörtajlar, Başak Yayınları, Ankara, Kasım 1992, 132 s. Fotoğraflar: Ara Güler, Resimler: Orhan Peker

– NİHAVENT LONGA, Ülkü Ayvaz, Oyun, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Aralık 1993, 64 s.

– SİLAHLAR VE ÇİÇEKLER, Ferdi Merter, Oyun, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Aralık 1993, 64 s.

– JACQUES PREVERT, Seçme Şiirler (Türkçesi: Eray Canberk - Metin Cengiz) Yön Yayınları, İstanbul, Kasım 1993, 112 s.

– ESKİMİŞ YALNIZLIĞA, Eray Canberk, Şiirler, Broy Yayınları, İstanbul, Ağustos 1992, 112 s.

– Türk Yazımından Seçilmiş YERGİ ŞİİRLERİ, Derleyen: Eray Canberk, Adam Yayınları, İstanbul, Temmuz 1993, 239 s.

– ŞİİR VE ŞAİR ÜZERİNE AYKIRI DÜŞÜNCELER, Eray Canberk, Sarmal Yayınevi, İstanbul, Temmuz 1992, 104 s.

– DELİ HUZURSUZLUK, Burhan Güneş, Şiirler, Saypa Yayınları, Ankara, 1994, 101 s.

– BAY KEUNER'DEN ÖYKÜLER, Bertolt Brecht (Türkçesi: İkram Saraç), Öyküler / Şiirler, İlke Kitabevi Yayınları, Ankara, 1994, 50 s.

– YA SOSYALİZM YA ÖLÜM, Fidel Castro, Söylev, İlke Kitapevi Yayınları, Ankara, 1994, 29 s.

– SÖZÜN KANADIMDA, Ümit Sarıaslan, Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara, Şubat 1994, 40 s.

– BÜTÜN MEVSİMLER GÜZ, Şükrü Erbaş, Şiirler, Promete Yayınları, Ankara, Şubat 1994, 60 s.

– İYİMSER VE KEDERLİ, Şükrü Erbaş, Şiirler, (Toplu Eserler 2) Fe Yayınları, Ankara, Şubat 1994, 128 s.

– YARALI TEMMUZ, Abdülkadir Paksoy, Şiirler, Ardıç Yayınları, Ankara, Şubat 1994, 63 s.

– ÇOK ADRESLİ BİR MEKTUP, İsmail Gençtürk, Şiirler, Ardıç Yayınları, Ankara, Şubat 1994, 80 s.

– DENEMELER, Samuel Taylor Coleridge, (Çeviren: Halit Çakır), Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi 6, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Kasım 1993, 240 s.

– İLKYAZ VURGUNU, İbrahim Tığ, Şiirler, Kendi Yayını, Lefkoşa, Ocak 1994, 66 s.

– BİR ADI GURBET, Kemal Özer, Şiirler, Yordam Yayınları (1993 Ferit Oğuz Bayır Şiir Ödülü) İstanbul, Ekim 1993, 56 s.

– TOPRAK VE BEN, Ayşen Dağlı, Şiirler, Kendi Yayını, Lefkoşa, Haziran 1993, 82 s.

– KİRLİ TARİH, Hüseyin Yurttaş, Şiirler, (1993 Yunus Nadi Yayımlanmamış Şiir Kitabı Ödülü) Bilgi Yayınevi, Ankara, Ekim 1993, 176 s.

– SEVGİ GÜNEŞİ, Şevket Yücel, Şiirler - Hikayeler - Denemeler, Kendi Yayını, Ankara 1994, 112 s.

– YARAYI DAĞLAMAK, Ahmet Bahçevan, Şiirler, Dünya Kitap Yayınları, (Dünya Kitap Dergisi 1. Şiir Ödülü) İstanbul, Kasım 1993, 48 s.

– KIRMIZI KARANFİL NE RENK SOLAR, Feyza Hepçilingirler, Roman, Simavi Yayınları, İstanbul 1993, 240 s.

– SİLAHLAR VE ÇİÇEKLER, Ferdi Merter, Oyun, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Aralık 1993, 64 s.

– SEVDAMIN KIZI, İsmail Gençtürk, Şiirler, 3. Baskı, Doğru Yayınları, Ankara, Ocak 1994, 79 s.

– SONSUZ BEYAZLIKTA ÖLÜM VE SPARTAKÜS, Mehmet Karabulut, Şiirler Cem Yayınları, İstanbul, Ocak 1994, 110 s.

– TÜRKİYE'DE KADIN OLMAK (Bir toplumsal dönemeç üzerine düşünceler) Sibel Özbudun, Yazın Dergisi Yayınları, İstanbul 1994, 68 s.

– VARDİYALI HÜZÜN, Güvenç Elman, Şiirler, Demet Yayıncılık, İstanbul, Şubat 1994, 63 s.

– AYIN UCUNDA, Faik Baysal, Şiirler, Altın Kitaplar, İstanbul, 1994, 237 s.

– MÜLTECİ SEVDALAR, Mete Alpsar, Şiirler, Öykü Şiir Yayınları, Ankara, Ocak 1994, 93 s.

– BİR İŞÇİNİN GÜNLÜĞÜNDEN, Mahmut Makal, Anı/Öykü, Prospero Yay., (3. bası) Ankara, Mart 1994, 127 s.

– Küçük Ansiklopedi) CAVANNA (Türkçesi: Eray Canberk), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1991, 96 s. ●

dil devrimi yolunda adımlar
(amacı - konusu - katılma koşulları)

1. ATATÜRK'ün kurduğu TÜRK DİL KURUMU'nun amacı; "Dilimizin özleşmesini ve bütün bilim, teknik ve sanat kavramlarını karşılayacak yolda gelişmesini, devrimci bir anlayışla ve bilimsel yöntemlerle sağlamaya çalışmak," olarak saptanmıştır.

2. Derneğimiz, Atatürk'ün kurduğu Türk Dil Kurumu'nun kuruluş amacı ile çalışma ilkelerine bağlı kalacak, onu yeniden yaşatana dek savaşımını sürdürecektir.

3. Kenan Evren başkanlığındaki 12 Eylül yönetiminee, yasalar çiğnenerek kapatılan Türk Dil Kurumu yerine oluşturulmuş yeni kurum, oluşturulduğu günden bu yana Dil Devrimi karşıtlarının yuvası olmuştur.

4. Savımızı kamunun gözleri önüne sergilemek için yeni girişimler düşünmekteyiz. Bunların ilki "Dil Devrimi Yolunda Adımlar" adlı yarışmanın düzenlenmesidir.

I. KONU: **Atatürk'ün kurduğu Türk Dil Kurumu'nun amacı doğrultusunda, Kenan Evren'in başkanlığındakl 12 Eylül yönetimlnin oluşturduğu yeni TDK'yi incelemek.**

(Konu örnekleri;

a. Yeni kurumun çıkardığı kitaplar; bir bölümü ya da hepsi,

b. 1983'ten bu yana, Yeni Kurum'un yayımladığı dergiler; ayrı ayrı, birkaçı, ya da hepsi birden.

c. Bu yayınların, eski Kurum'ca çıkarılmış yayınlarla karşılaştırılması.

ç. Yeni Kurum'ca yayımlanmış yapıtların dili.

d. Yeni Kurum'un yayımladığı Türk Dili dergisinin günümüz yazını içindeki durumu, taşıdığı değer.

e. Dil Devrimi'nden bu yana yayımlanmış dergilerimizdeki dil ile, yeni Kurum'un dergilerinde, yapıtlarındaki dilin karşılaştırılması, bunun dil devrimi açısından yetişmekte olan kuşağa etkisi...

İncelenmesi, değerlendirilmesi önemli benzer konular...)

II. Araştırma, inceleme sonuçlarını içeren yazılar, en az, iki aralıklı yazılmış, dört daktilo sayfası olumunda olmalıdır.

III. Yarışmaya gönderilen yazılardan, uygun görülenler, olduğu gibi, bir bölümü, ya da özetleri Çağdaş Türk Dili dergisinde yayımlanacaktır.

IV. Yarışmaya katılım, bütün dilsever gençlere, dilsever yazarlara açıktır. (Dergimiz yazarları yarışmaya katılamayacaktır.)

V. Yarışmaya katılma süresi **1.12.1994** günü sona erecektir.

VI. Yarışma sonuçları Çağdaş Türk Dili dergisinin **Şubat 1995** sayısında açıklanacaktır.

VII. Seçiciler Kurulu, derneğimizin belirlediği 5, Edebiyatçılar Derneği'nin belirlediği 4 üyeden oluşmuştur. Seçiciler Kurulu, Aralık 1994 içinde toplanacak, değerlendirmeye göre en iyi çalışmalardan beşine (5), beşer milyon lira ve "Dil Devrimi Yolunca Adımlar" armağanı verilmesini karara bağlayacaktır.

kültür - sanat olayları / haberler
Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

● **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde 29 nisan günü Galeri Müdürü **Mustafa Hikmet Malkoç**'un 10. kişisel resim sergisi açıldı.

● 9 mayıs günü aynı galeride **Trabzon Karadeniz Meslek Okulu** resim ve el sanatları sergisi açıldı.

● 9 mayıs gününün bir başka sergisi ise fotoğraf sanatçısı **Şekip İskender**'in **"Birikimler"** adını verdiği fotoğraf sergisi idi. Sergi **Akbank Sanat Galerisi**'nde açıldı.

● 13 mayıs günü ise **Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde bir grup sergisi izleyicilere sunulmaya başlandı. Yağlıboya resimlerden oluşan sergi üç kişiye aitti: **A. Göksel Şensöz, Kenan Demir, Özgür Eryılmaz.**

TİYATRO

● **Trabzon Devlet Tiyatrosu**, 15 mayısta **"Venedik Taciri"** oyunuyla sezonu tamamladı.

● **Enis Fosforoğlu Tiyatrosu "Biraz Bakar Mısınız Bayan?"** adlı 2 bölümlük güldürüyü 17 mayıs günü **Devlet Tiyatrosu Sahnesi**'nde sergiledi.

FOTOĞRAF GÜNLERİ

● **Trabzon Fotoğraf Sanatı Derneği FOTO FORUM**'un **Trabzon Şehir Kulübü** ile birlikte düzenledikleri **Trabzon 2. Fotoğraf Günleri** 27 mayıs günü başladı.

Bu etkinliklerin programını aşağıda veriyoruz:

GÜNLER	KONFERANS	DİA GÖSTERİSİ	SERGİ
27 MAYIS Cuma	17.45 · AÇILIŞ TÖRENİ (H. Kazaz K.M.)	18.30 · OZAN SAĞDIÇ (H. Kazaz K.M.)	18.45 · CHRIS HINTEROBERMAIER (Hüseyin Kazaz)
28 MAYIS C.tesi	14.00 · SEFA ULUKAN (H. Kazaz K.M.)	15.15 · SEFA ULUKAN · VAHAP AKŞEN (H. Kazaz K.M.)	18.30 · OZAN SAĞDIÇ (Şehir Kulübü)
30 MAYIS P.tesi	17.45 · TANSU GÜRPINAR (H. Kazaz K.M.)	18.30 · TANSU GÜRPINAR (H. Kazaz K.M.)	
31 MAYIS Salı			18.30 · İZZET KERİBAR (Akbank Galerisi)
01 HAZİRAN Çarş.		17.45 · HASAN PAÇAL · ALİ VAN (Gologlu K.M.)	
02 HAZİRAN Perş.		17.45 · M. R. SÜMERKAN · ZAFER BAKİ (Gologlu K.M.)	
03 HAZİRAN Cuma		17.45 · ARA GÜLER · ALİ ÖZ(2) (Gologlu K.M.)	
04 HAZİRAN C.tesi		17.45 · SITKI FIRAT · NECMETTİN KÜLAHÇI (Gologlu K.M.)	
06 HAZİRAN P.tesi			18.30 · FOTO FORUM 9. Toplu Fotoğraf sergisi (Gologlu K.M.)
07 HAZİRAN Salı		17.45 · ÖNDER AFŞARKOCA (Gologlu K.M.)	
08 HAZİRAN Çarş.		17.45 · AFSADLI KADIN FOTOĞRAFÇILAR (Gologlu K.M.)	
09 HAZİRAN Perş.		17.45 · AYHAN EROLGİL · FAZIL SARAÇ / SİNAN KURBETÇİ / TÜRKÜN SİMERKAN (Gologlu K.M.)	